

Työryhmämuistio MMM 2005:3

**Osakeyhtiömuotoisten ja monialaisten
maatilojen sukupolvenvaihdosten edistäminen
– työryhmän raportti**

Helsinki 2005

Maa- ja metsätalousministeriölle

Maa- ja metsätalousministeriö asetti 6.5.2004 työryhmän selvittämään osakeyhtiömuotoisten ja monialaisten maatilojen sukupolvenvaihdosten edistämistä. Työryhmä on osa hallituksen strategia-asiakirjaan liittyvän yrittäjyyden politiikkaohjelman, yritysten perustaminen, kasvu ja kansainvälistyminen osa-alueen, toimenpiteiden toteutusta.

Työryhmän asettamisen taustalla ovat osakeyhtiömuodossa maatilataloutta harjoittavien sekä maatalouden ohella merkittävää yritystoimintaa harjoittavien maatilojen sukupolvenvaihdosten suorittamisen hankaloituminen eri viranomaisten toisistaan poikkeavien vaatimusten vuoksi. Ongelmat liittyvät lähinnä maatalousyrittäjien luopumistukijärjestelmän säädöksiin, rahoituslainsäädäntöön sekä verottajan eri käytäntöihin ja vaatimuksiin osakeyhtiömuotoiseen toimintaan siirryttäessä.

Työryhmän tehtäviksi asetettiin

- 1) selvittää maatilatalouden osakeyhtiömuotoisen toiminnan esteet ja ongelmat eri maatalouden tukijärjestelmissä omistusoikeuden siirtojen yhteydessä
- 2) selvittää verotuksen eri osa-alueiden esteet ja ongelmat silloin, kun maatilataloudessa siirrytään osakeyhtiömuotoiseen toimintaan; työryhmän tulee työssään tarkastella verotuksen osa-alueista tulo- ja varallisuusverotusta, metsäverotusta, perintö- ja lahjaverotusta, arvonlisäverotusta sekä varainsiirtoverotusta
- 3) selvittää maa- ja metsätalousministeriön toimialaan kuuluva lainsäädäntö osakeyhtiömuotoisen toiminnan näkökulmasta, kuten esimerkiksi osakkeiden osto ja maatilatalouden lainojen siirrot
- 4) selvittää, mitkä ovat maatilakytkenästä irtautuvien yritysten ongelmat sekä mitkä ovat niiden rahoitusmahdollisuudet muista tukijärjestelmistä
- 5) selvittää maatalousyrittäjien eläkelakiin ja luopumistukijärjestelmään liittyvät ongelmat sukupolvenvaihdostilanteessa.

Työryhmän tuli tarkastella myös maatalouden harjoittamista sekä luonnollisena henkilönä että osakeyhtiömuodossa ja näiden mahdollisina yhdistelminä sekä tehdä näitä tapauksia koskevia parannusehdotuksia. Työryhmän tuli työssään hyödyntää myös aiempien työryhmien töiden tuloksia.

Työryhmään nimettiin puheenjohtajaksi maaseutuneuvos Carl-Gustav Mikander maa- ja metsätalousministeriöstä ja jäseniksi vanhempi hallitussihteeri Katriina Pessa maa- ja metsätalousministeriöstä, lakimies Stella Jansson maatalousyrittäjien eläkelaitoksesta, yritysneuvoja Auli Teppinen, ProAgria Uudenmaan maaseutukeskuksesta, vero-osaston johtaja Timo Sipilä Maa- ja metsätaloustuottajain keskusliitto MTK:sta, ylitarkastaja Esko Leinonen maa- ja metsätalousministeriöstä ja ylitarkastaja Antti Linna maa- ja metsätalousministeriöstä.

Pysyvänä asiantuntijana toimi yritystutkija Heikki Mäntykoski Etelä-Pohjanmaan TE-keskuksesta.

Työryhmän sihteerinä toimi projektipäällikkö Markku Alm maa- ja metsätalousministeriöstä.

Työryhmän tuli saada työnsä valmiiksi 31.12.2004 mennessä. Työryhmä kokoontui kaikkiaan 14 kertaa.

Työryhmä on työnsä aikana kuullut seuraavia asiantuntijoita: toiminnanjohtaja Ismo Ojala (kauppapuutarhaliitto), ylitarkastaja Esa Hiiva (maa- ja metsätalousministeriö), tutkija Leena Rantamäki-Lahtinen (MTT taloustutkimus), tuloveroasiantuntija Ilkka Ojala (Ernst & Young Oy), maatalousyrittäjä Tiina Varho-Lankinen (Lankisen tila Oy) ja maatalousyrittäjä Tero Mikkola (Ilveksen tila Oy).

Saatuaan työnsä päätökseen työryhmä jättää kunnioittavasti muistionsa maa- ja metsätalousministeriölle.

Helsingissä 27. päivänä tammikuuta 2005.

Carl-Gustav Mikander

Stella Jansson

Katriina Pessa

Auli Teppinen

Timo Sipilä

Esko Leinonen

Antti Linna

Markku Alm

Tiivistelmä

Osakeyhtiömuotoinen maatalouden harjoittaminen on lisääntymässä, johtuen muun muassa yrittäjätoimintaan liittyvien riskien kasvusta, teknologian ja tuottavuuden kasvusta, kiristyvästä kilpailusta, suurista yksiköistä sekä yhteistyörengaiden ja yhteiskoneiden hallintaongelmien lisääntymisestä.

Yhtiö- ja verolainsäädäntö tarjoaa runsaasti vaihtoehtoja yritystoiminnan muotoa harkittaessa. Yhtiömuotoa valittaessa kiinnitetään huomiota kunkin yhtiömuodon ominaispiirteisiin, kuten omistajien vastuuseen yhtiön velvoitteista, osakkaiden mahdollisuuksiin vaikuttaa yhtiön toimintaan ja päätöksentekoon, sekä siihen miten yhtiöosuus on muutettavissa rahaksi. Verotus on vastuukysymysten ohella tärkeä asiaan vaikuttava tekijä.

Yritystoiminnan jatkuvuuden kannalta sukupolvenvaihdosten merkitys on suuri. Sukupolvenvaihdoksen yhteydessä yritysmuodon vapaata valintaa ovat vaikeuttaneet lähinnä maatalousyrittäjien eläkelain mukaiseen vakuutukseen (MYEL-vakuutus) ja luopumistukijärjestelmään liittyvät ehdot. Tällä hetkellä voimassa olevan lainsäädännön mukaan maataloutta osakeyhtiömuodossa harjoittavat yrittäjät jäävät lähtökohtaisesti MYEL-vakuutuksen ulkopuolelle eikä maataloutta harjoittava osakeyhtiö myöskään ole luopumistukijärjestelmän piirissä.

Työryhmä ehdottaa, että maataloutta harjoittavat osakeyhtiöt tietyin edellytyksin olisivat MYEL-vakuutuksen ja luopumistukijärjestelmän piirissä. Osakeyhtiön tukikelpoisuus eri järjestelmissä tulisi ratkaista osakkaiden tukikelpoisuuden arvioinnin perusteella.

Nuoren viljelijän aloitustukijärjestelmässä lainaan liittyvää tukea voidaan myöntää maatilaa tai sen osan hankintahinnan maksamiseen mukaan lukien hankintahintaan sisältyvä elollinen ja eloton maatalousirtaimisto sekä elollisen ja elottoman maatalousirtaimiston hankintaan vuoden kuluessa tilanpidon aloittamisesta. Tätä säännöstä on sovellettu siten, ettei osakeyhtiön osakekanta ole pidetty maatalousirtaimistona. Näin ollen osakekannan hankinnan lainoittaminenkaan ei ole ollut mahdollista.

Työryhmä esittää, että maaseutuelinkeinojen rahoituslakia muutetaan siten, että maatilataloutta harjoittavan osakeyhtiön osakekannan siirtoja ja ostoja on mahdollisuus tukea. Samalla laajennettaisiin mahdollisuutta siirtää luonnollisten henkilöiden vastattavana olevat vanhat lainat uudelle perustettavalle osakeyhtiölle sukupolvenvaihdoksen yhteydessä.

Monialaisilla tiloilla sukupolvenvaihdoksen onnistuneen suorittamisen esteeksi voi muodostua rahoitussäädösten nuoren viljelijän aloitustukeen liittyvä tuettavan toiminnan määrittely. Tähän toimintaan ei ole voitu lukea mukaan metsätalouden ja muun yritystoiminnan tuloja taloudellisen elinkelpoisuuden ja siten koko sukupolvenvaihdoksen tukikelpoisuuden edellytyksiä harkittaessa.

Työryhmä esittää, että tulevan ohjelmakauden (2007 – 2013) säädösten valmistelussa vaikutetaan nuoren viljelijän aloitustuen tuettavan toiminnan määrittelyä siten, että arvioinnissa huomioidaan mahdollisimman laajasti kaikki tukikelpoiset tulomuodot, joita harjoitetaan tässä samassa maataloudellisessa kokonaisuudessa (tällä hetkellä tarkastelu on kohdistunut pelkästään maatalouteen).

Työryhmä toteaa, että verolainsäädännössä ei ole normeja, jotka syrjivät osakeyhtiömuotoa maatalouden toimintamuotona. Työryhmä toteaa lisäksi, että esille tuodut verotusta koskevat seikat ovat sellaisia, että työryhmä ei tee niitä koskevia erillisiä kehittämissuhteita. Työryhmä kuitenkin

katsoo, että lainoitettujen luovutusten verovapautta koskevia säännöksiä varainsiirtoverolaissa tulisi eräiltä osin täsmentää.

Nykyiset eläke- ja rahoitusjärjestelmät ovat syntyneet aikana, jolloin maatilayrittäminen perustui itsenäisiin ja omillaan toimeentuleviin perheviljelmiin, jotka ovat harjoittaneet maataloutta luonnollisina henkilöinä. Järjestelmät ovat osittain ohjanneet maatiloja valintoihin, jotka nyt toteutettavien EU:n yhteisen maatalouspolitiikan uudistusten yhteydessä näyttävät hyvin epäedullisilta ja ovat vaikeasti yrittäjän ratkaistavissa. Näistä merkittävimmät ongelmat liittyvät tapauksiin, joissa kotieläintaloutta on harjoitettu erillisenä yksikkönä osakeyhtiömuodossa ja peltoviljelyä on harjoitettu luonnollisen henkilön lukuun.

Työryhmä katsoo, että maatalousyrittäjän ja monialaisen maatalouden harjoittajan valitsemalla yritysmuodolla ei saa olla vaikutuksia julkisen vallan tarjoamiin yritystoiminnan harjoittamiseen liittyviin etuuksiin ja hallinnollisiin palveluihin.

SISÄLLYSLUETTELO

JOHDANTO	7
1. ERI YRITYSMUODOT MAATALOUDEN HARJOITTAMISESSA	8
1.1. YRITYSMUODOT	8
1.1.1. Yksityinen elinkeinonharjoittaja	9
1.1.2. Elinkeinoyhtymä	9
1.1.3. Osakeyhtiö	9
1.2. MONIALAINEN MAATILA	10
1.3. OSAKEYHTIÖMUOTO MAATILATALOUDEN HARJOITTAMISESSA	11
1.4. YRITYSJÄRJESTELYT	12
1.5. Aiempien työryhmien keskeiset tulokset	16
2. MONIALAISTEN JA OSAKEYHTIÖMUOTOISTEN MAATILOJEN TUKIKELPOISUUS SUKUPOLVENVAIHDOKSEN YHTEYDESSÄ	17
2.1. MAASEUTUELINKEINOJEN RAHOITUSLAIN MUKAISET TUKIMUODOT	17
2.1.1. Nuorten viljelijöiden aloitustuki	17
2.1.2. Investointituki	18
2.1.3. Yritystoiminnan rahoitus	19
2.1.4. Muut asiayhteyteen liittyvät seikat	20
2.1.5. Käytännön ongelmat ja niihin liittyvät kehittämissuhteet	21
2.2. MAATALOUDEN PINTA-ALA- JA ELÄINTUET	22
2.2.1. CAP-tuet eli EU-tulotuet	22
2.2.2. Maatalouden ympäristötuki ja luonnonhaittakorvaus, LFA-tuki	23
2.2.3. Kansalliset tuet	24
2.2.4. Käytännön ongelmat ja niihin liittyvät kehittämissuhteet	25
2.3. MAATALOUTTA HARJOITAVAT OSAKEYHTIÖT JA MONIALAISET MAATILAT MYEL- VAKUUTUKSESSA JA LUOPUMISTUKIJÄRJESTELMÄSSÄ	26
2.3.1. Maatalousyrittäjien eläkelain mukainen vakuutus	26
2.3.2. Osakeyhtiö luopumistukilainsäädännössä	27
2.3.3. Käytännön ongelmat ja niihin liittyvät kehittämissuhteet	27
2.4. ERI VEROMUOTOJEN VAIKUTUKSET MONIALAISIIIN JA OSAKEYHTIÖMUOTOON SIIRTYVIIN MAATILOIHIN	30
2.4.1. Monialaisten maatilojen verotus	30
2.4.2. Osakeyhtiömuotoiset maatilat	31
2.4.3. Sukupolvenvaihdoksia koskevat huojennukset perintö- ja lahjaverotuksessa	33
2.4.4. Muut asiayhteyteen liittyvät seikat	35
2.4.5. Verotukseen liittyvät kehittämissuhteet	36
LIITTEET	37

Johdanto

Suomen liittyminen Euroopan yhteisöön muutti maatalouden toimintaympäristöä merkittävästi. Kotimarkkinoiden sijasta nyt kilpaillaan osana yhteisön sisämarkkinoita ja vielä tätäkin laajemmassa mittakaavassa koko maailman markkinoilla. Tämä toimintaympäristön muutos on tuonut maatilatalouteen myös yleisen tehostamisvaatimuksen. Menestyäkseen kilpailussa avoimilla markkinoilla tulee maatalouden tuotannon olla tehokasta ja pitkällä aikavälillä myös kannattavaa elinkeinon jatkuvuuden varmistamiseksi.

Maatalouden rakennekehitys on ollutkin viime vuosina poikkeuksellisen ripeää. Maatilojen määrä on vähentynyt EU-jäsenyyden aikana joka vuosi muutamalla tuhannella. Vuoden 2004 lopussa Suomessa oli noin 71 000 aktiivimaatilaa. Tilojen määrä vähentyi edellisvuodesta noin 2 prosenttia; vuodesta 1995 vähennystä on kaikkiaan noin 27 prosenttia.

Tilamäärän vähentyessä on tilojen keskikoko suurentunut. Vuonna 2003 maatilojen keskimääräinen peltoala nousi 31 hehtaariin. Vuosina 1995 - 2003 tilojen pelto-ala on kasvanut runsaan hehtaarin vuosivauhtia. Kahdeksassa vuodessa 50 hehtaarin tilojen osuus on yli kaksinkertaistunut 7 prosentista 17 prosenttiin kaikista tiloista. Tilojen viljelyksessä oleva peltoala on kasvanut enemmän pelton vuokrauksen kautta kuin lisäpeltokaupoilla.

Nopeasta rakennekehityksestä huolimatta maatalouden tuottavuuskehitys on ollut suhteellisen hidasta. Vuonna 2003 maataloudesta saatiin samalla panosmäärällä aikaan noin 19 prosenttia enemmän tuotantoa kuin vuonna 1992. Maatalouden tuottavuus nousi vastaavana ajankohtana keskimäärin 1,6 prosenttia vuodessa. Tuottavuuskehitys on kuitenkin kiihtynyt viime vuosina.

Toimintaympäristön muutos on aiheuttanut samalla merkittävän tarpeen parantaa maatilojen liikkeenjohdollista osaamista ja taloudellisten asioiden hallintaa. Tehostamisvaatimusten vuoksi yksikkökoot ovat kasvaneet merkittävästi. Investointien kustannukset näillä tuotantoon tehostaneilla tiloilla ovat merkittävästi suuremmat kuin aiemmin. Suuremmat investointikustannukset aiheuttavat paineita maatilojen maksuvalmiudelle ja lainojen takaisinmaksukyvyille. Saadakseen kohonneet investointimenot maksettua ajallaan maaseutuyrittäjän on kyettävä lisäämään verotuksen jälkeen yrityksestä yksityistalouteen ja velkojen hoitoon jäävää rahamäärää.

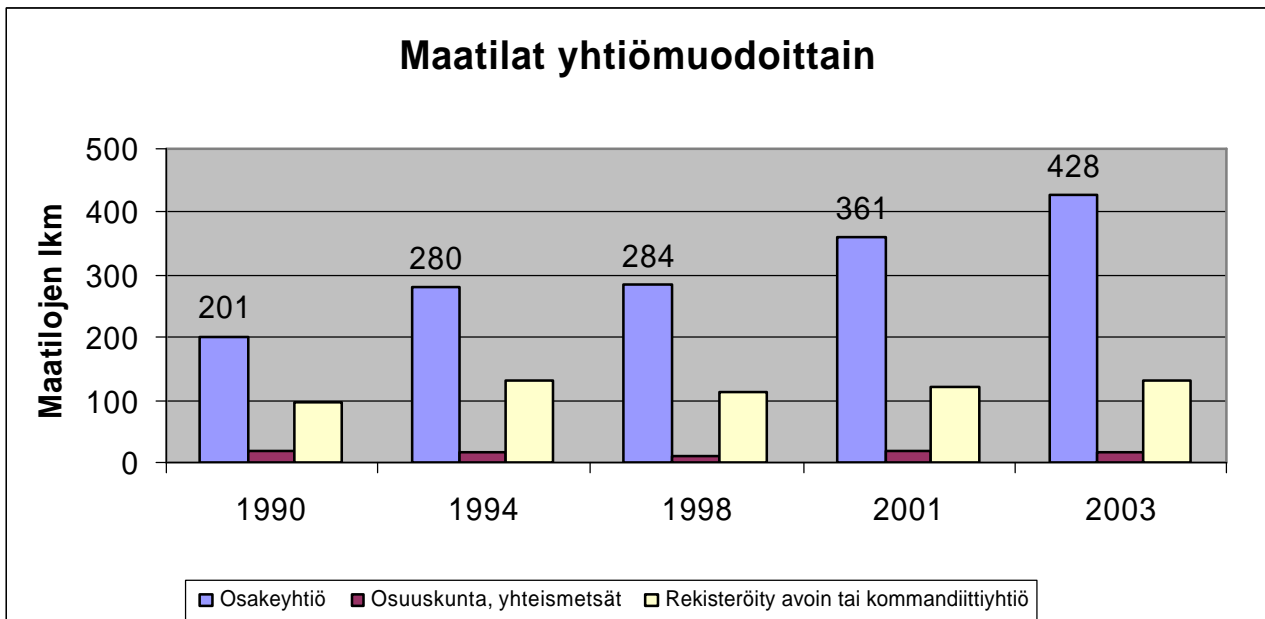
Tämän rahamäärän kasvattamisen yhteydessä progressiivinen verojärjestelmämme toimii voimape- räisillä tiloilla tietystä portaasta alkaen siten, että saavutetusta verotettavasta yritystulosta yhä suurempi osuus leikkautuu verojen muodossa pois eikä ole näin ollen yrittäjän käytettävissä velanmaksuun tai yksityistalouden kulutusmenoihin.

Elinkeinojen jatkuvuuden kannalta sukupolvenvaihdosten merkitys on erityisen tärkeä. Sukupolvenvaihdosprosessiin liittyvien julkisten rahoitus- ja tukivälineiden tulisi tukea tätä prosessia mahdollisimman joustavasti yrittäjän valitsemasta yritysmuodosta riippumatta.

Vaiheittaisten sukupolvenvaihdosten tarve lisääntyy yrityskoon ja yritystoimintaan sitoutuneen pääomamäärän kasvaessa maataloudessa. Vaiheittaisiin sukupolvenvaihdoksiin liittyy myös erityisvaatimuksia rahoitus- ja eläkeviranomaisten taholta, lähinnä vaiheittaisten luovutusten viimeisen osuuden luovutuksensaajan määrittelyn ja aikajänteen suhteen. Osakeyhtiömuotoisten maatilayritysten vaiheittaisten luovutusten suorittamiseen on tarjolla useita erilaisia mahdollisuuksia. Näiden tilanteiden määrittelyyn ja lainsäädännön valmisteluun tuo merkittävän vaikeusasteen osakeyhtiömuodon mahdollistama hajautunut omistus.

1. Eri yritysmuodot maatalouden harjoittamisessa

Maatilan hallintamuodoista yleisin on luonnollinen henkilö tai luonnollisten henkilöiden muodostama verotusyhtymä. Vuonna 2003 yksityisten henkilöiden hallinnassa oli 65 154 maatilaa, perikuntien ja perheyhtiöiden hallinnassa 7 857 maatilaa, valtion hallinnassa 35 maatilaa, kuntien hallinnassa 38 maatilaa, säätiöiden hallinnassa 51 maatilaa, osuuskuntien hallinnassa 17 maatilaa ja avoimien ja kommandiittiyhtiöiden hallinnassa oli 131 maatilaa. Osakeyhtiöiden hallinnassa maatiloja oli kaikkiaan 428 kappaletta. Osakeyhtiömuotoisten tilojen osuus kaikista maatiloista on siis noin 0,58 prosenttia. Näin luonnollisten henkilöiden hallinnoimien maatilojen määrä on kaikista tiloista yli 99 prosenttia.

Kuvio 1. Maatilat yhtiömuodoittain vuosina 1990 - 2003. (Lähde: Maatilarekisteri 2004)

Maatalouden rakennetutkimuksen (2003) mukaan monialaisilla (ks. s.10) tiloillakin maatalous on perheviljelmäpohjaista, 93 % tiloista oli perheviljelmiä, 6 % toimi tilayhtyminä ja vain yksi prosentti tiloista toimi oikeushenkilön johtamina, eli esimerkiksi osakeyhtiömuotoisena.

1.1. Yritysmuodot

Yritysmuotoa valittaessa yrittäjälle on merkitystä yrityksen tuottaman voiton verotuksella sekä sillä, miten voitto saadaan siirrettyä yritykseltä omistajalle. Yritystoimintaa voidaan harjoittaa muun muassa yksityisenä maataloudenharjoittajana tai yksityisenä elinkeinonharjoittajana, avoimena yhtiönä tai kommandiittiyhtiönä eli niin sanottuna elinkeinoyhtymänä, osakeyhtiönä tai osuuskuntana. Lisäksi toiminnan luonne, pääoman tarve ja toimintaan osallistuvien lukumäärä ovat tärkeitä yritysmuodon valintaan vaikuttavia tekijöitä. Näiden lisäksi on kiinnitettävä huomiota myös vastuukysymyksiin. Yksityinen elinkeinon- ja maataloudenharjoittaja, avoimen yhtiön yhtiömies sekä kommandiittiyhtiön vastuunalainen yhtiömies vastaavat yrityksen sitoumuksista koko omaisuudellaan. Osakeyhtiön osakkaat eivät pääsääntöisesti ole vastuussa yhtiön sitoumuksista, mutta osakkaat joutuvat yleensä takaamaan yhtiön lainoja tai antamaan omaisuuttaan yhtiön lainojen vakuudeksi, jos yhtiön omat vakuudet eivät riitä.

1.1.1. Yksityinen elinkeinonharjoittaja

Yksityinen elinkeinonharjoittaja on joko liikkeen- tai ammatinharjoittaja, jolloin toimintaa harjoitetaan ilman erillisen yhtiön perustamista. Siten kysymys on yksityisen henkilön harjoittamasta elinkeinotoiminnasta. Verotuksessa liikkeen- ja ammatinharjoittajia kohdellaan samalla tavalla ja nykyään rajanveto niiden välillä on hämärtnyt. Rajanvedolla on kuitenkin merkitystä, sillä kirjanpitolainsäädäntö sallii ammatinharjoittajalle yhdenkertaisen maksuperusteisen kirjanpidon sekä verotuksen sen perusteella. Ammattitoiminta on liikkeenharjoittamista pienimuotoisempaa ja toiminta perustuu usein yrittäjän henkilökohtaiseen osaamiseen ja ammattitaitoon. Suurin riski ammattitoiminnassa on saamatta jäänyt tulo. Jos elinkeinonharjoittaja hankkii raaka-aineita, koneita ja kalustoa valmistustoimintaa varten tai tavaroita myytäväksi edelleen, on todennäköistä, että verottaja tulkitsee toiminnan liikkeenharjoittamiseksi ja vaatii kahdenkertaisen kirjanpidon. Liikkeenharjoittajan verotus toimitetaan kahdenkertaisen kirjanpidon perusteella. Kahdenkertaista suoriteperusteista kirjanpitoa pitävät liikkeenharjoittajat antavat elinkeinotoiminnan veroilmoituksen lisäksi tuloslaskelman, taseen sekä erittelyn varauksista ja kuluvan käyttöomaisuuden poistoista. Yhdenkertaista kirjanpitoa pitävän ammatinharjoittajan ei tarvitse liittää veroilmoitukseen erillistä tuloslaskelmaa eikä tasetta.

1.1.2. Elinkeinoyhtymä

Elinkeinoyhtymiä ovat avoin yhtiö ja kommandiittiyhtiö. Ne ovat laskentasubjekteja, joille vahvistetaan verotettava tulo. Ne eivät kuitenkaan ole osakeyhtiön tavoin itsenäisiä verovelvollisia. Tämä tulo verotetaan yhtiömiesten tulona niiden osuuksien mukaan, jotka yhtiömiehillä on yhtiön tulokseen. Vaikka yhtiön tulos verotetaan yhtiömiehillä, yhtiön on pidettävä omaa kirjanpitoa ja tehtävä oma veroilmoituksensa.

Avoimen yhtiön tunnusmerkkinä on, että vähintään kaksi yhtiömiestä harjoittaa sopimuksen perusteella yhdessä yritystoimintaa yhteisen taloudellisen tarkoituksen saavuttamiseksi. Perustajat voivat olla luonnollisia tai juridisia henkilöitä. Yhtiö syntyy joko suullisella sopimuksella tai kirjallisen yhtiösopimuksen allekirjoituksella. Käytännössä kirjallinen yhtiösopimus on laadittava, sillä se vaaditaan perustamislomakkeen liitteeksi.

Kommandiittiyhtiössä on oltava vähintään yksi vastuualainen ja yksi äänetön yhtiömiestä. Äänettömän yhtiömiehen mukanaolo on ainoa ero avoimen yhtiön ja kommandiittiyhtiön välillä. Yhtiösopimuksessa on mainittava äänettömän yhtiömiehen panoksen määrä ja siinä voidaan mainita myös miten hänen voitto-osuutensa lasketaan. Kommandiittiyhtiön yhtiösopimus toimitetaan kaupparekisteriin perustamisilmoituksen liitteenä samoin kuin avoimessa yhtiössä. Avoin yhtiö voidaan muuttaa kommandiittiyhtiöksi ottamalla siihen äänetön yhtiömiestä tai rajaamalla jonkun yhtiömiehen vastuu omaisuuspanokseen. Kommandiittiyhtiö voidaan puolestaan muuttaa avoimeksi yhtiöksi muuttamalla yhtiösopimusta siten, ettei yhtiöön jää äänettämiä yhtiömiehiä (Laki avoimista ja kommandiittiyhtiöistä, AKYL 8 §).

1.1.3. Osakeyhtiö

Osakeyhtiöt jaetaan julkisiin ja yksityisiin osakeyhtiöihin. Tässä yhteydessä osakeyhtiöllä tarkoitetaan yksityistä osakeyhtiötä. Osakeyhtiön perustamisessa noudatetaan osakeyhtiölain säännöksiä. Perustajana voi olla yksi tai useampi luonnollinen tai juridinen henkilö. Yksityisen osakeyhtiön osakepääoman on oltava vähintään 8000 € Osakkaat eivät pääsääntöisesti ole henkilökohtaisessa

vastuussa osakeyhtiön sitoumuksista. Osakepääoma voi olla yhtiöjärjestyksessä määrätty joko kiinteäksi tai enimmäis- ja vähimmäismääräiseksi ja se muodostuu yhdestä tai useammasta nimelisarvoltaan samanlaisesta osakkeesta. Osakeyhtiön perustamisessa on neljä päävaihetta: perustamiskirjan laatiminen, osakkeiden merkintä, perustamiskokouksen pitäminen ja yhtiön rekisteröiminen. Näistä kolme ensimmäistä vaihetta suoritetaan usein samanaikaisesti. Perustamiskirjan tulee sisältää ehdotus yhtiön yhtiöjärjestykseksi sekä muita merkitykseltään vähäisempiä määräyksiä. Perustamiskirjan ja yhtiöjärjestyksen vähimmäisisältö on määritelty osakeyhtiölaissa. Yhtiö on ilmoitettava kuuden kuukauden kuluessa perustamiskirjan allekirjoittamisesta kaupparekisteriin.

Osakeyhtiön pakolliset toimielimet ovat hallitus, yhtiökokous ja vähintään yksi varsinainen tilintarkastaja. Osakeyhtiölakiin perustuvia hallintoelimiä ovat myös hallintoneuvosto ja toimitusjohtaja. Yhtiökokous on osakeyhtiön ylintä päätösvaltaa käyttävä elin, jonka muodostavat yhtiön osakkeenomistajat.

Osakeyhtiön verotus toimitetaan verovuodelta, joka on yleensä kalenterivuosi. Osakeyhtiö toimittaa veroilmoituksensa liitteinä muun muassa tuloslaskelman ja taseen, varaus- ja poistotiedot, tilintarkastuskertomuksen jäljennöksen ja osingonjakopäätöksen jäljennöksen.

1.2. Monialainen maatila

Monialainen maatila on yritys, joka muodostuu maatalouden, metsätalouden ja muun yritystoiminnan harjoittamisesta. Monialaisuus liittyy käsitteenä yritykseen. Monialaisuudesta on käsitteenä erotettava monitoimisuus, *monitoimisella maatilalla* tarkoitetaan maatilaa, joka saa tuloja myös tilan ulkopuolisesta palkkatyöstä. Monitoimisuus on siten tilan tulonmuodostukseen liittyvä käsite, jonka mukaisesti viljelijäperhe saa tuloja useammasta eri tulonlähteestä, sisältäen myös palkkatulot.

Suomessa oli vuonna 2003 noin 23 500 monialaista maatilaa. Monialaisten tilojen lukumäärä oli 32 prosenttia kaikista aktiivimaatiloista. Monialaisten tilojen määrä on vuodesta 2000 kasvanut noin 8 prosenttia. 35 prosentilla monialaisista tiloista yritystoimintaa harjoitettiin maatalouden lisäksi useammalla kuin yhdellä toimialalla, joista yleisimmät olivat koneurakointi, maatilamatkailu, muut palvelut, puun ja elintarvikkeiden jatkojalostus.

Tiloilla harjoitettava yritystoiminta liittyy usein kiinteästi maatalouteen; 69 prosentilla tiloista yritystoiminta oli kytköksissä maatalouteen siten, että tilan kalustoa, rakennuksia, aluetta tai tuotteita käytettiin yritystoimintaan ja tilan haltija, puoliso, perheenjäsen tai ainakin yksi tilayhtymän jäsen osallistui siihen. Valtaosa (65 prosenttia) monialaisista tiloista verotetaan maatilatalouden tuloverolain mukaisesti.

Monialaisilla tiloilla harjoitettava muu yritystoiminta työllisti yhteensä 21 400 henkilötyövuotta, keskimäärin 0,95 henkilötyövuotta tilaa kohden. Vuonna 2000 vastaava luku oli 0,74 henkilötyövuotta tilaa kohden. Kun vuonna 2000 monialaisten tilojen muun yritystoiminta työllisti yhteensä 11 300 perheen ulkopuolista työntekijää, jotka tekivät noin 3100 henkilötyövuotta, vuonna 2003 ulkopuolisten työntekijöiden määrä oli noussut 15 000 henkeen ja heidän tekemänsä työpanos 7 100 henkilötyövuoteen. Toimialoitain tarkasteltuna ulkopuolisten työntekijöiden työllistävyys on lisääntynyt eniten kuljetuspalveluissa, urakoinnissa ja erilaisissa palveluissa.

Suurin osa muusta yritystoiminnasta on liikevaihdolla mitattuna melko pienimuotoista. Yritystoiminta oli 39 prosentilla monialaisista tiloista liikevaihdoltaan alle 10 000 euroa ja noin 22 prosenttia tiloista ylsi yli 50 000 euron liikevaihtoon.

Kuvio 2. Maaseudun pienyritystoiminnan rakenne vuonna 2002 (maaseudun pienyritysrekisteri, maatalouden rakennetutkimus 2003)

1.3. Osakeyhtiömuoto maatilatalouden harjoittamisessa

Osakeyhtiö poikkeaa muista yritysmuodoista siten, että se on *itsenäinen verovelvollinen ja maksaa verotettavasta tulostaan 26 prosentin suuruisen veron (vuoden 2005 verotuksesta alkaen)*. Elinkeinoyhtymänä sekä yksityisenä maatalouden- ja liikkeenharjoittajana harjoitetun yritystoiminnan jaettava yritystulo sen sijaan *verotetaan aina yhtymän osakkaiden tulona*.

Osakeyhtiön osakkaalla on mahdollisuus saada osakeyhtiöstä tuloa usealla eri tavalla; osinkona, palkkana, luontaisetuina, muuna pääomatulona (esim. vuokratulo yhtiölle vuokratusta kiinteistöstä), takausprovisiona tai osakaslainana. Osakeyhtiön merkittävin ero muihin yritysmuotoihin verrattuna on 26 prosentin tasaverokannalla. Käytännössä osakeyhtiömuotoisen toiminnan edut tulevat esiin vasta yhtiön nettovarallisuuden kasvaessa. Osakeyhtiöllä tulee olla riittävän suuri nettovarallisuus, jotta siitä on perusteltua nostaa osinkoa vuosittain. Yritystoiminnan harjoittaminen osakeyhtiön sijaan elinkeinoyhtymänä tai yksityisenä elinkeinonharjoittajana on hallinnollisesti osakeyhtiötä yksinkertaisempaa. Yksityisen elinkeinonharjoittajan kohdalla merkittävää on myös pääoma- ja ansiotulojen jako automaattisesti tasan puolisoitten kesken.

Kun yhtiö harjoittaa maataloutta, myös sen verotettava tulo määritetään maatilatalouden tuloverolain (543/1967; MVL) mukaan. Lisäksi kun toimintaa verotetaan MVL:n mukaan, yhtiön enemmistöosakas kuuluu myös maatalousyrittäjien eläkelain piiriin. Jotta MVL:ää voitaisiin soveltaa yhtiön tulee harjoittaa maataloutta. Jos yhtiöön on siirretty vain kotieläintalous ja tilan tuotantorakennukset sekä eläimet, mutta pellot jäävät edelleen viljelijän omaan lukuun viljeltäväksi, yhtiötä ei voida katsoa maatalouden harjoittajaksi ja sen toiminta kuuluu elinkeinotuloverolain (360/1968; EVL) piiriin. Tällöin mitään MVL:n säännöksiä ei voida soveltaa yhtiöön. Osingon verovapaus-

säännökset eivät koske myöskään tapausta, jossa osakeyhtiön osakas harjoittaa maataloutta omissa nimissään ja osakkeet kuuluvat näin harjoitetun maatalouden varoihin. Tällöin osinko ei ole miltään osin verovapaata, vaan siitä 70 prosenttia verotetaan maatalouden tulona.

Osakeyhtiössä syntyvä veroetu voidaan hyödyntää tilanteissa joissa maatalousyrittäjällä on esimerkiksi maataloudesta riippumaton yksityistalous, eikä hänen tarvitse nostaa kaikkea yrityksessä syntyntä tuloa itselleen. Tällöin voittovaroja voidaan jättää yhtiöön verotettavaksi 26 prosentin verokannalla.

Osakeyhtiön aiheuttamia rajoitteita ovat säännökset osakkaan yhtiövarojen nostosta. Osakas ei saa nostaa yhtiön varoja vapaasti omaan käyttöönsä kuten ilman yhtiömuotoa toimittaessa, vaan hänen on noudatettava voitonjaolle asetettuja rajoituksia. Yrityksestä voidaan jakaa osinkoa vain voitonjakokelpoisten varojen puitteissa. Lisäksi osakeyhtiössä pelkät muistiinpanot eivät riitä vaan yhtiö on aina kirjanpitovelvollinen kirjanpitolain mukaan. Tämä edellyttää kahdenkertaista kirjanpitoa. Lisäksi yhtiön ja omistajan taloudet on pidettävä erillään. Arvonlisäverotuksessa yhtiö kuuluu kausimenettelyn piiriin.

Osakeyhtiömuoto voidaan sivuuttaa verotusta toimitettaessa. Tämä tarkoittaa sitä, että osakeyhtiötä ei hyväksytä erilliseksi verovelvolliseksi, vaan sen tuottama tulo verotetaan osakkaiden tulona. Näissä tapauksissa on usein kyse tilanteesta, jossa henkilökohtaisia tuloja pyritään siirtämään osakeyhtiöön ja saada ne verotettua 26 prosentin verokannalla. Osakeyhtiön sivuuttamiseen voivat vaikuttaa toiminnan harjoittaminen sivutoimisesti, pieni yhtiöön sijoitettu pääoma ja vähäinen liikevaihto, ulkopuolisten työntekijöiden ja erillisten toimitilojen puuttuminen. Jos maatilalla muu yritystoiminta on kuitenkin merkittävää, sivuuttamisriski on kuitenkin pieni.

1.4. Yritysjärjestelyt

Yritysjärjestelyillä voidaan muokata yrityksen rakennetta ja toimintaa. Yritysjärjestelydirektiiviin perustuvilla yritysjärjestelytoimenpiteillä (fuusio, jakautuminen, liiketoimintasiirto ja osakevaihto) voidaan toteuttaa yritysjärjestelyjä ilman välittömiä tuloveroseuraamuksia, jos ne tehdään oikein. Yritysjärjestelyille on tyypillistä useiden eri toimenpiteiden ketju, jolla haluttu lopputulos saadaan aikaan. Tähän mennessä yritysjärjestelyt ovat olleet harvinaisia maataloudessa.

Yrityksen rakennetta voi olla tarpeen muokata ennen sukupolvenvaihdosta yritysrakenteen selkiyttämiseksi esimerkiksi pirstoutuneen yritysrakenteen yhdistämiseksi (fuusio) tai taseen keventämiseksi (jakaantuminen).

Toiminnan muokkaamisessa on yleisesti kysymys yleisestä tehostamisesta ja voimavarojen paremmasta kohdentamisesta. Tällöin voidaan haluta saada aikaan mittakaavaetuja tai synergiaetuja.

Substanssikaupan osapuolia voivat olla fyysisten henkilöiden lisäksi heidän intressiyhtiönsä. Huojennussäännökset koskevat kuitenkin vain luonnollisia henkilöitä, koska intressiyhtiö ei voi olla rintaperillinen. Substanssikaupan etuna on yleensä hankintamenon poistokelpoisuus ja rahoituskulujen vähennyskelpoisuus. Myyjäyhtiön vastuut eivät myöskään siirry rasittamaan ostajaa, ellei näin erikseen sovita.

Substanssikaupalla voidaan myydä yhtiön rakennuksia, koneita, kalustoa, patenteja, tavaramerkkejä, asiakasrekistereitä ja liikearvoa. Myyntihinta on normaalia yritystuloa myyjäyhtiölle. Irtaimesta ja kiinteästä omaisuudesta on tehtävä eri kauppakirjat.

Osakekaupassa (esimerkiksi koko osakekanta) rahoituskulut ovat ostajalle normaaleja vähennyskelpoisia tulohankkimiskuluja. Ostaja ei voi kuitenkaan vähentää hankintamenoa omistusaikanaan, ei edes liikearvon (goodwill) osalta. Osakekaupan myyntivoiton veroseuraamukset tulevat myyjälle. Rintaperillisille myynti on tietyissä tapauksissa huojennussäännösten piirissä. Luovutushinta voi olla kokonaan verovapaata tuloa, jos esim. vanhemmat myyvät rintaperillisille yli kymmenen vuotta omistamansa henkilöyhtiön yhtiöosuudet tai vähintään 10 prosentin osuuden yli kymmenen vuotta omistamiaan oy:n osakkeita.

Lunastusjärjestelyssä yhtiö lunastaa *omia osakkeitaan* (esim. vanhempien omistamat osakkeet) ja näin yhtiön kontrolli siirtyy suoraan lapsille, jotka aiemmin omistivat alle 50 prosenttia yhtiön osakkeista. Omien osakkeiden hankkiminen tuli mahdolliseksi osakeyhtiölain muutoksen (145/97) tullessa voimaan 1.9.1997. Omien osakkeiden hankinta edellyttää yhtiöltä voitonjakokelpoisia varoja, jotka ovat kertyneet aiemmilta tilikausilta eli niiden tulee näkyä jo vahvistetuista taseista. Lähtökohtana on ollut, että yksityinen yhtiö voi hankkia omia osakkeitaan voitonjakokelpoisilla varoilla, eikä hankinnalle aseteta määrällisiä rajoituksia. Yksityinen osakeyhtiö ei saa kuitenkaan hankkia kaikkia omia osakkeitaan vaan vähintään yksi osake on oltava yhtiön ulkopuolisella. Omien osakkeiden lunastus voidaan tulkita myös peitellyksi osingon jaoksi, jos osto on tulkittu osingosta menevän veron välttämiseksi suoritetuksi toimenpiteeksi. Näissä tapauksissa jaetut varat katsotaan osakkaan veronalaisiksi tuloiksi.

Sukupolvenvaihdostilanteessa tarkoituksena on jatkajan suhteellisen omistusosuuden kasvattaminen samalla kun aiempi omistaja luopuu omistusosuudestaan yhtiöön. Tästä näkökulmasta osapuolten intressissä on usein siirtää omistusta alihintaisin luovutuksin. Yhtiön hankkiessa omia osakkeitaan tämä voi tapahtua siten, että luopuva osakas myy osakkeensa yhtiölle alihintaan. Alihintainen luovutus tulee tarkasteltavaksi *lahjaverotuksen näkökulmasta*. Lahjan saajaksi ei voida katsoa tällaisessa tilanteessa yhtiötä. Sen sijaan muiden osakkaiden voidaan katsoa saavan veronalaisen lahjan heidän yhtiöosuutensa kasvaessa, kun yhtiö hankki osakkeitaan luopuvalta osakkaalta huomattavasti alle käyvän hinnan. Oikeuskäytäntöä asiasta ei kuitenkaan ole olemassa.

Yksityisen osakeyhtiön tulee osakeyhtiölain mukaan luovuttaa tai mitätöidä hankkimansa omat osakkeet kolmen vuoden kuluessa saannosta (Osakeyhtiölaki, OYL 7:8.2-4 §).

Osakepääoman korottaminen

Omistussuhteiden muuttaminen osakeyhtiössä on varsinaisten osakeluovutusten lisäksi mahdollista osakepääoman korottamisen yhteydessä. Osakepääoman korottamista koskevat säännökset sisältyvät pääosin osakeyhtiölain 4 lukuun. Osakepääoman korottaminen voi tapahtua maksullisella *uusmerkinnällä*, jossa annetaan merkittäväksi maksullisia osakkeita, tai *rahastoannilla*, jolloin uudet osakkeet annetaan maksutta. Osakepääoman korottamisella ei yksin voida siirtää vanhan osakkaan koko omistusta osakeyhtiössä toiminnan jatkajalle. Kysymys on siis yhdestä sukupolvenvaihdoksen toteutuksen vaiheesta (vaiheittainen sukupolvenvaihdos), jonka jälkeen esimerkiksi yhtiö voi hankkia omia osakkeitaan vanhalta osakkaalta tai ne voidaan luovuttaa erillisellä luovutuksella toiminnan jatkajalle.

Vanhoilla osakkailla on osakepääoman korottamisessa etuoikeus uusiin osakkeisiin aiemman osakeomistuksensa suhteessa. Osakeyhtiölaissa mainituin edellytyksin tästä merkintäoikeudesta voidaan maksullisessa uusmerkinnässä poiketa toiminnan jatkajan hyväksi. Toinen mahdollisuus omistussuhteiden muuttamiseen on, että vanha osakkeenomistaja ei käytä ensisijaista merkintäoikeuttaan, jolloin merkitsijäksi tulee toiminnan jatkaja. Kolmas tapa muuttaa osakeyhtiön omistussuhteita osakepääoman korottamisen yhteydessä on, että osakkeenomistaja luovuttaa toiminnan jatkajalle oikeutensa joko maksullisiin tai maksuttomiin uusiin osakkeisiin. Tämä luovutus voi luonnollisesti olla joko vastikkeellinen tai vastikkeeton

Suunnattu uusmerkintä: Esimerkiksi ennen uusmerkintää isä omistaa 20 osaketta, äiti omistaa 20 osaketta ja lapsi 10 osaketta. Uusmerkinnässä lapsi hankkii 31 uutta osaketta ja pääsee ehdottomaan enemmistöön yhtiössä (41/ 80) samalla vanhempien omistus laimenee eli *diluloituu* lapsen hyväksi.

Uusmerkinnällä ei saa loukata vanhojen omistajien etuutta ellei siihen ole erityistä painavaa syytä (sukupolvenvaihdos on painava syy). Lisäksi päätöstä pitää kannattaa 2/3 osaa yhtiökokouksessa edustetuista osakkeista ja annetuista äänistä.

Liiketoimintasiirto käsitteenä perustuu EY:n direktiiviin (90/434/ETY), jonka tavoitteena on poistaa verotuksellisia esteitä yritystoiminnan uudelleen järjestelyiltä Euroopan Unionin alueella. Liiketoimintasiirrossa, toisin kuin esimerkiksi jakautumisessa, siirtävä yhtiö saa itse vastaanottavan yhtiön osakkeet ja jää edelleen olemaan. Osakkeiden lisäksi tai niiden sijaan ei raha- tai muuta vastiketta voida käyttää lainkaan. Liiketoimintasiirto voi tapahtua joko perustettavaan tai jo olemassa olevaan yhtiöön. Liiketoimintasiirron verotukseen sovellettava jatkuvuusperiaate edellyttää, että varat siirretään vastaanottavalle yhtiölle myös kirjanpidossa jatkuvuusperiaatetta noudattaen. Liiketoimintasiirto on ensisijaisesti vero-oikeudellinen käsite, joten osakeyhtiölaissa ei ole nimenomaisia liiketoimintasiirtoa koskevia sääntöjä. Liiketoimintasiirrossa siirtyvä apporttiomaisuus voi käsittää kaikkia sellaisia aineellisia ja aineettomia hyödykkeitä, joilla on varallisuusarvoa ja, jotka voidaan merkitä vastaanottavan yhtiön taseeseen varoiksi. Yhtiö- ja verolainsäännösten soveltaminen saattaa johtaa ristiriitaan myös sellaisten siirtyvien liikearvojen osalta, joilla ei ole siirtävässä yhtiössä tasearvoa. Pelkkää toimitilojen siirtämistä uudelle yhtiölle tai kiinteistöjen siirtämistä kiinteistöyhtiölle ei voida pitää liiketoimintasiirtona. Jatkuvuusperiaatteen noudattamisen vuoksi liikearvojen käsittely muodostuu ongelmalliseksi. Liikearvohan voidaan ymmärtää tuottoarvon ja substanssiarvon väliseksi erotukseksi, joka muodostuu erilaisista aineettomista omaisuuseristä.

Fuusio eli sulautuminen voi tapahtua joko absorptiofuusiolla (tavallinen sulautuminen), jolloin yhtiö F1 sulautuu perillisen F2 yhtiöön tai kombinaatiofuusiolla F1 ja F2 yhtyvät kolmanneksi yhtiöksi $F3 = (F1 + F2)$.

Sulautumisella tarkoitetaan menettelyä, jolla yhtiö siirtää kaikki varansa ja velkansa toiselle yhtiölle. Kaikissa sulautumistyypeissä siirtävä yhtiö purkautuu järjestelyssä ilman selvitysmenettelyä. Sulautumissuunnitelma vaatii yhtiökokouksessa 2/3 määränemmistön osakelajikohtaisesti suoritettussa äänestyksessä. Absorbtiiofuusiolla yhden tai useamman sulautuvan yhtiön varat ja velat siirretään vastaanottavalle yhtiölle. Sulautuvan yhtiön osakkaat saavat vastikkeena vastaanottavalta yhtiöltä sen osakkeita tai muuta omaisuutta.

Yritysmuodon muutos saattaa olla tarpeen ennen kahden tai useamman sulautumisen toteuttamista, koska erimuotoisia yrityksiä ei yleensä ole mahdollista fuusioida suoraan. Henkilöyhtiöitä ei voida fuusioida osakeyhtiön kanssa. Fuusiota varten henkilöyhtiö on muutettava osakeyhtiöksi. Yksityis-

liike voidaan sopimusteitse sulauttaa avoimeen yhtiöön tai kommandiittiyhtiöön, jolloin kyseessä ei tosin ole varsinainen sulautuminen.

Verotuksellisesti sulautuminen on järjestely, jossa yksi tai useampi sulautuva yhtiö purkautuen selvitysmenettelyttä siirtää kaikki varansa ja velkansa vastaanottavalle yhtiölle ja jossa sulautuvan yhtiön osakkeenomistajat saavat vastikkeena omistamiensa osakkeiden mukaisessa suhteessa vastaanottavan yhtiön liikkeeseen laskemia uusia osakkeita (EVL 52 § ja TVL 28 §). Sulautumisessa sovelletaan jatkuvuusperiaatetta sekä yhtiön että osakkaan verotuksessa. Yhtiön ei verotuksellisesti katsota purkautuvan. Sulautumisen yhteydessä vastikkeena käytetään ensi sijassa vastaanottavan yhtiön uusia osakkeita. Osakkeiden lisäksi vastikkeena voi olla rahaa, muttei muuta omaisuutta, vaikka OYL mahdollistaa muunkinlaiset vastikkeet. Rahavastikkeen enimmäismäärä on 10 % vastikkeena annettujen osakkeiden yhteenlasketusta nimellisarvosta. Jos rahavastikkeen määrä on 10 % suurempi, sulautumista kohdellaan sulautuvan yhtiön purkuna. Rajoitus ei ole osakaskohtainen. Joidenkin osakkaiden osakkeet voidaan lunastaa kokonaisuudessaan.

Jakautumisessa eli diffuusiassa on kysymys tilanteesta, jossa F 1 on yhtiö, josta vanhemmilla 20 osaketta kummallakin. F1 yhtiöstä muodostetaan F11 ja F12 yhtiöt. Vanhemmat jäävät omistajina jatkamaan F11 yhtiötä ja lapset yhtiötä F12 kaupan tai muun yritysjärjestelyn jälkeen.

Jakautuminen on nykyään sekä yhtiöoikeudellinen että vero-oikeudellinen käsite. EY:n yritysjärjestelydirektiivin (90/434/ETY) määritelmän mukaan jakautumisessa yhtiö purkautuu selvitysmenettelyttä ja sen varat ja velat siirtyvät kahdelle tai useammalle yhtiölle. Jakautumisella pyritään muokkaamaan luovutettava yrityskokonaisuus halutun kaltaiseksi. Elinkeinoverolain yritysjärjestelyjä koskevien säännösten mukainen jatkuvuusperiaate aiheuttaa sen, että yritysjärjestelyt eivät ainoana toimenpiteenä voi riittää osakeomistuksen siirtämiseen ja siten sukupolvenvaihdoksen toteuttamiseen. Niiden tarjoamat mahdollisuudet liittyvät siten *vaiheittaiseen sukupolvenvaihdokseen*.

Elinkeinoverolain (52 c §) mukaan jakautuvan yhtiön osakkeenomistajat saavat osuuksiensa suhteessa vastikkeena kunkin vastaanottavan yhtiön liikkeeseen laskemia uusia osakkeita. Vastaanottavat yhtiöt voivat olla joko uusia tai jo olemassa olevia yhtiöitä. Vastike saa olla myös rahaa, kuitenkin enintään 10 prosenttia vastikkeena annettavien osakkeiden nimellisarvosta. Rahavastikkeen enimmäismäärä on osakaskohtainen. Jakautumisen merkittävimmät erot suhteessa liiketoimintasiirron määritelmään ovat, että jakautumisessa jakautuva yhtiö purkautuu ja lakkaa olemasta itsenäinen juridinen yhtiö, lisäksi rahavastike on järjestelyissä rajoitetusti mahdollinen.

Yritysjärjestelyjä koskee elinkeinoverolain 52 g §:n *veronkierron estosäännös, jonka mukaan etujen myöntäminen torjutaan silloin kun järjestely toteutetaan puhtaasti verotuksellisista syistä tai verotukselliset syyt ovat pääasiallisin syy koko järjestelyn toteuttamiseen*. Tällöin menetetään jatkuvuuteen perustuvat veroedut.

Ennakkoperintö ja lahja

Lahja on vastikkeeton omaisuuden siirto. Lahjasta aiheutuu pakollinen lahjaveroilmoituksen tekeminen. Lahjoituksen yhteydessä lahjoittaja voi pidättää lahjoituksen kohteeseen hallintaoikeuden, joka on lahjan saajan osalta edullista perintö- ja lahjaverotuksen näkökulmasta. Hallintaoikeus muodostaa lahjan saajalle rasitteen, jonka arvo vähennetään lahjaverotusta toimitettaessa. Yleisesti käytetty hallintaoikeuden muoto sukupolvenvaihdosten yhteydessä on esimerkiksi asumisoikeuden pidätys.

Perintö ja testamentti

Edunjättäjän päättäessä testamentilla omaisuudestaan ei voida loukata muitten perillisten lakiosaa.

Käypä arvo

Käyvän arvon on katsottu tarkoittavan *markkina-arvoa eli myyntihintaa riippumattomien osapuolten välillä*. Suomen verolainsäädäntöön ei sisälly määritelmää käyvästä arvosta.

1.5. Aiempien työryhmien keskeiset tulokset

Osakeyhtiömuotoista toimintaa ja sen esteitä on aiemmin pohdittu maa- ja metsätalousministeriön asettamassa työryhmässä vuonna 1998. Aiemman työryhmän toimeksianto noudatteli samoja linjoja kuin nyt käsiteltävänkin työryhmän. Tarkastelussa olivat mukana maatalouden tulotuet, rakenne- ja rahoitustuet, maatalousyrittäjien eläkelain mukainen turva, tuotantorenkaiden ja muiden yhteenliittymien tukikelpoisuus sekä verotuksen vaikutus eri yhtiömuodoissa harjoitettuun maatilatalouteen.

Kyseisen työryhmän keskeiset ehdotukset liittyivät yhteisökäsitteen määrittelyyn ja sen yhdenmuikaistamiseen kaikessa maa- ja metsätalousministeriön alaisessa lainsäädännössä. Ehdotusten mukaan yleiskäsitteenä "yhteisö" käytettäisiin kuvaamaan useamman henkilön oikeushenkilömuotoista toimintaa.

Maatilatalouden harjoittajalla tuli työryhmän esitysten mukaisesti olla mahdollisuus valita paras katsomansa yhtiömuoto ilman, että toiminnan tukikelpoisuus tällöin vaarantuu. Tämän lisäksi työryhmä ehdotti eri tukijärjestelmiä koskevien kansallisten säädösten muuttamista tarvittavilta osin siten, että yhteisöille voitaisiin myöntää tukea silloin, kun määräysvalta yhteisössä kuuluu vähintään yhdelle sellaiselle henkilölle, joka harjoittaa tuettavaa toimintaa ja joka täyttää luonnolliselle henkilölle asetetut tuen myöntämisen edellytykset.

Osakeyhtiön määräysvalta voidaan saavuttaa pienemmällä omistusosuudella kuin puolella yhtiön osakepääomasta, mikäli yhtiössä on ns. moniääniosakkeita. Osakeyhtiön määräysvallalla taas tarkoitetaan osakeomistusosuutta, joka yrittäjän tai yhdessä hänen perheenjäsentensä osuuksien kanssa tuottaa joko suoraan tai heidän hallitsemiensa yhtiöiden kautta yli puolet yhtiön osakkeiden yhteenlasketusta äänimäärästä.

Lisäksi työryhmän muistiossa mainittiin, että tulevan maaseutuelinkeinojen rahoituslain valmistelussa on huomioitu, ettei tuen saamisen edellytysten tule riippua harjoitettavan yritystoiminnan muodosta.

2. Monialaisten ja osakeyhtiömuotoisten maatilojen tukikelpoisuus sukupolvenvaihdoksen yhteydessä

2.1. Maaseutuelinkeinojen rahoituslain mukaiset tukimuodot

Euroopan yhteisöön liittymisen vuoksi yksittäisiä maatiloja koskevia rahoitusjärjestelmiä on jouduttu uudistamaan ja täydentämään EU-lainsäädäntöä vastaavaksi useamman kerran Suomen jäsenyyden aikana. Pääsääntö on, että kaikkien Suomessa harjoitettavien rakenne- ja rahoitustoimenpiteiden on noudatettava EU:ssa hyväksytyjä yhteisiä periaatteita riippumatta siitä, rahoitetaanko toimenpide kokonaan vai osittain EU:n varoista. Sama menettely koskee myös kokonaan kansallisesti rahoitettuja rahoitustukimuotoja. Rahoitustoimenpiteet ovat osa Euroopan yhteisöjen perustamissopimuksen¹ mukaista yhteistä maatalouspolitiikkaa. Euroopan maatalouden tuki- ja ohjausrahaston ohjausosasto (EMOTR-O), josta investointitukien EU:lta tuleva osuus maksetaan, on yksi EU:n rakennerahastoista. Lisäksi käytännön poliittisiin toimenpiteisiin vaikuttavat liittymissopimuksen 141 ja 142 artiklan säännökset tukijärjestelmistä.

Tulevalla EU:n rahoituskaudella 2007 - 2013 investointien rahoitus tullaan komission esityksen mukaisesti hoitamaan ns. maaseudun kehittämisrahaston (EAFRD)² kautta, jonka varat tulevat samasta EU-budjetin rahoituslähteestä kuin muunkin yhteisen maatalouspolitiikan rahoitus. Maaseudun kehittämistoimien rahoitus eriytyy näin varsinaisesta rakennerahastotoiminnasta. Näillä muutoksilla on vaikutuksia myös tässä raportissa käsiteltäviin asioihin, mutta niitä ei ole voitu huomioida tässä työssä.

Nykyisin käytössä oleva rahoitustukijärjestelmä on sekoitus EU:n osarahoittamia ja kokonaan kansallisesti rahoitettuja tukia. EU-osarahoitteisena tuki myönnetään ainoastaan tavoite 1-ohjelmaan sisältyviin maatilainvestointeihin eli lypsykarja-, lihakarja-, sika- ja lammastalouden rakentamisinvestointeihin sekä ympäristönsuojeluinvestointeihin ja eräisiin porotalouden hankkeisiin.

Rahoitustuet myönnetään maaseutuelinkeinojen rahoituslain³ ja sen perusteella annetulla valtioneuvoston asetuksella maaseudun kehittämisestä⁴ sekä maa- ja metsätalousministeriön kohdentamisasetuksen⁵ - ja menettelytapa-asetuksen⁶ perusteella.

2.1.1. Nuorten viljelijöiden aloitustuki

Alle 40-vuotias nuori viljelijä voi saada aloitustukea aloittaessaan tilanpidon ensimmäistä kertaa. Aloitustukeen oikeuttavia tuotannonaloja ovat peltoviljely, karjan kasvatusta, vihannesten, marjojen, hedelmien tai muiden puutarhakasvien viljely, kasvihuonetuotanto, turkistarhaus, hevoskasvatusta ja myös muu näihin rinnastettava kasvinviljely ja eläinten kasvatusta sekä eläimistä saatavien tuotteiden tuotanto.

¹ Euroopan yhteisöjen perustamissopimus = Rooman sopimus

² EAFRD = European Agricultural Fund for Rural Development

³ Maaseutuelinkeinojen rahoituslaki 329/1999

⁴ Valtioneuvoston asetus maaseudun kehittämisestä 609/2000

⁵ Maa- ja metsätalousministeriön asetus maatalouden ja vastaavan yritystoimintaan myönnettävän tuen kohdentamisesta vuonna 2005, 1436/2004

⁶ Maa- ja metsätalousministeriön asetus maaseudun kehittämistoimenpiteitä tuettaessa noudatettavasta menettelystä, 129/2002

Nuorten viljelijöiden aloitustuen avustusosa on vähintään 25 000 euroa kaikissa maatalouden tuotantosuunnissa. Lainaan liittyvän tuen määrä on yhtä suuri kuin myönnettävä avustus. Varainsiirtoverovapauden arvo vähennetään lainaan liittyvän tuen määrästä.

Korkotukilainaa maatalon tai maatalousirtaimiston tai niiden molempien hankintaan voidaan myöntää yhteensä enintään 150 000 euroa, kuitenkin enintään 80 % tilan lainoituskelpoisesta kauppahinnasta. Lisäksi lainaa voidaan myöntää ensimmäisen vuoden aikana tarvittavan elottoman ja elollisen maatalousirtaimiston hankintaan enintään 80 % hyväksyttävistä hankintakustannuksista lainan enimmäismäärän rajoissa. Irtaimistolainaa on haettava yhtä aikaa aloitustuen kanssa. Lainan määrästä ja takaisinmaksuajasta riippuu, kuinka pitkän ajan lainaan liittyvä tuki kestää.

Kotieläin- ja kasvihuonetiloille lainaan liittyvän tuen enimmäismäärä on 30 000 euroa ja 30 000 euroa avustuksena. Tämän tuen saamisen ehtona on, että viimeistään kolmen vuoden kuluttua tilanpidon aloittamisesta tilalla harjoitetaan kotieläintaloutta tai kasvihuonetuotantoa vähintään 20 kokoyksikköä vastaavassa laajuudessa. Vaadittu kokoyksikköraja voi täytyä eri eläinlajeista (Liite1). Lisäksi edellytyksenä on, että tuen saaja käyttää tilanpidon aloittamiseen liittyviä neuvontapalveluja kolmen ensimmäisen täyden kalenterivuoden aikana tilanpidon aloittamisesta.

Lisäksi edellä mainitut kokovaatimukset täyttävälle kotieläin- ja kasvihuonetilalle voidaan myöntää 25 000 euron suuruinen lisätuki. Lisätuki myönnetään avustuksena.

Keskeisiä kohtia valtioneuvoston asetuksessa maaseudun kehittämisestä ovat nuoren viljelijän aloitustuen osalta 36 § (tilanpidon aloittaminen), 37 § (yhteisö tilanpidon aloittajana) sekä 38 § (tilanpidon aloittaminen yhteisön osakkaana tai jäsenenä) (Liite2).

2.1.2. Investointituki

Investointituen tarkoituksena on tuotantokustannusten alentaminen, laadun parantaminen ja tuotannon uudistaminen markkinoiden tarpeita vastaavaksi. Investointitukea voidaan myöntää maanostoon, tuotantorakentamiseen sekä koneiden ja tuotantovälineiden hankintaan. Tuettavat investoinnit voivat liittyä maatilojen yritysuskoon kasvattamiseen tai toiminnan monipuolistamiseen, ympäristönsuojeluun, eläinten hyvinvoinnin parantamiseen, maanhankintaan sekä moniin muihin kohteisiin. Rahoituksen myöntämisen edellytyksenä on, että viljelijä ja hänen tilansa täyttävät tietyt tuen saamiselle asetetut ehdot. Tuki myönnetään avustuksena ja korkotukilainan korkotukena.

Rahoituslain mukaan tukea voidaan myöntää yhdelle tai useammalle luonnolliselle henkilölle, yksityis- tai julkisoikeudelliselle yhteisölle sekä säätiölle. Tukea voidaan myöntää myös edellä mainituille yhteisesti.

Tukea voidaan myöntää sellaiselle maaseutuyritykselle, jonka taloudellinen elinkelpoisuus voidaan osoittaa ja joka edistää maaseutuelinkeinojen toimintaedellytyksiä ja jonka tukemista voidaan pitää maaseutuelinkeinojen rahoituslain tavoitteet huomioon ottaen tarkoituksenmukaisena. Tukemisen tarkoituksenmukaisuutta arvioitaessa on edellytettävä sitä, että tuen saaja asuu maaseutuyrityksen sijaintipaikalla tai sellaisella etäisyydellä siitä, että yritys tulee asianmukaisesti hoidetuksi huomioon ottaen muun muassa eläinsuojelulain⁷ säännökset.

⁷ Eläinsuojelulaki (247/1996)

Rahoituslain mukaista tukea ei myönnetä alle 18-vuotiaalle eikä 65 vuotta täyttäneelle henkilölle. Yleisesti osakeyhtiö on lainsäädännössä täysin tukikelpoinen toimintamuoto, joskin osakkaiden tukikelpoisuus vaikuttaa aina osakeyhtiön tukikelpoisuuteen. Lisäksi jonkun osakkaista on itse harjoitettava maataloutta.

2.1.3. Yritystoiminnan rahoitus

Maatalousyrittäjiä halutaan kannustaa maataloilla tapahtuvan yritystoiminnan monipuolistamiseen. Avainaloja ovat mm. puuenergian käytön lisääminen, puutuotealan yritystoiminta, elintarvikkeiden jalostus sekä maaseutumatkailu- ja vapaa-ajanpalvelut.

Tilansa toimintaa monipuolistava maatilayrittäjä voi hakea tukea yritystoiminnan aloittamiseen, kehittämiseen tai laajentamiseen. Harjoitettavalle yritystoiminnalle ei ole vähimmäiskokoa. Käytännössä käy usein niin, että uusi yritystoiminta käynnistetään ensin varovaisesti ja sitä laajennetaan vähitellen osaamisen ja kokemuksen karttuessa.

Yrityskohtaista tukea voidaan myöntää myös maatilayritysten kanssa samassa tuotantoketjussa toimiville tai maatilayrityksiä välittömästi palveleville ns. ketjuyrityksille. Kokonaan vailla maatilayrityksentä toimivien maaseudun pienyritysten rahoitustuesta huolehtivat TE-keskusten yritysosastot, ja Finnvera Oy. Lisäksi Leader+ -yhteisöaloiteohjelmasta voidaan ohjata rahoitusta näille yrityksille.

Yrityskohtaisen tuen saamisen edellytyksenä on, että hakijalla on riittävä ammattitaito tuettavan yritystoiminnan harjoittamiseen. Tällä tarkoitetaan joko sopivaa koulutusta tai työkokemuksen kautta hankittua ammattitaitoa. Ammattitaidon lisäksi kiinnitetään huomiota yrityksen elinkelpoisuuteen, jolla tarkoitetaan toiminnan jatkuvuutta, yrityksen kannattavuutta sekä tuotteiden ja palveluiden markkinoimismahdollisuuksia. Mikäli tukea hakee yhtiö, tulee päätösvalan olla yrityksessä työskentelevillä aktiiviosakkailta tai heidän perheillään. Näiltä aktiiviosakkailta edellytetään vastaavaa ammattitaitoa kuin yksityishenkilöiltä tukea myönnettäessä.

Tukimuodot

Yritystoimintaan myönnetään kolmenlaista tukea:

1) Kehittämisavustus

Yritys voi hakea kehittämisavustusta esimerkiksi markkinoinnin, tuotekehityksen tai liikkeenjohdon asiantuntija-avun tai muun osaamisen hankkimiseen, tuotteiden ja tuotantomenetelmien laadun parantamiseen tai muuhun rajattuun kehittämistoimenpiteeseen. Vasta suunnitteilla olevan yrityksen perustamisedellytysten selvittämiseen on myös mahdollista saada pieni avustus.

2) Investointituki

Investointitukea voidaan myöntää yritystoiminnan perustamisen tai laajentamisen aiheuttamiin käyttömajaisuushankintoihin kuten koneisiin, laitteisiin, kalustoon ja tuotantorakennuksen rakentamiseen tai laajentamiseen. Tukea voidaan myöntää myös valmiin tuotantorakennuksen ostamiseen.

3) Käynnistystuki

Käynnistystukea voidaan myöntää yrityksen perustamis- tai laajentamisvaiheessa vieraan työvoiman palkkauksesta aiheutuviin kustannuksiin. Aloittavassa yritystoiminnassa käynnistysavustusta

voidaan joissakin tapauksissa myöntää myös yrittäjän laskennallisen palkan perusteella. Käynnistystukea voi saada enintään kahden vuoden ajan.

2.1.4. Muut asiayhteyteen liittyvät seikat

Valtioneuvoston asetus eräistä maaseudun kehittämiseen myönnettävistä lainoista⁸ säätelee lainojen myöntöön, nostoon ja lainojen siirrosta velalliselta toiselle sekä rahalaitosten välisistä asiakkaiden velkavastuiden siirroista.

Lainan siirtäminen toiselle velalliselle ja vastuusta vapauttaminen

Luottolaitos voi hakemuksesta siirtää vanhat tilaan kohdistuvat tuetut lainat uuden omistajan vastattavaksi, jos uutta rahoituslain mukaista maanostolainaa ei haeta tai myönnetä taikka myönnetty laina on vähäinen suhteessa kokonaiskauppahintaan eikä yhdessä uuteen myönnettyyn lainaan liittyvän tuen kanssa ylitä kyseistä lainatarkoitusta koskevan tuen enimmäismääriä. Muuta yritystoimintaa kuin maatilataloutta varten myönnetyn lainan luottolaitos voi siirtää yrityksen uudelle omistajalle, jos tämä on rahoituslain mukaan tukemiskelpoinen.

Tilan osan luovuttanut velallinen voidaan hakemuksesta vapauttaa vastaamasta lainasta tai myyntihintasaamisesta edellyttäen, että luovutuksensaaja on jo ennestään yhteisvastuussa lainasta tai saamisesta eikä vastuusta vapauttaminen vaaranna lainan tai saamisen takaisinmaksua.

Lainan siirron ja vastuusta vapauttamisen saa tehdä vain työvoima- ja elinkeinokeskuksen suostumuksin. Siirron saajan tai sen, jonka vastuusta vapauttamisesta on kysymys, on haettava siirtoa tai vastuusta vapauttamista työvoima- ja elinkeinokeskukselta. Hakemukseen tulee sisältyä luottolaitoksen lausunto. Siirtoa koskevaan hakemukseen on liitettävä samat asiakirjat kuin vastaavaan uutta lainaa koskevaan tukihakemukseen sekä luovutuskirjan jäljennös. Vastuusta vapauttamista koskevaan hakemukseen on liitettävä luovutuskirjan jäljennös, velkakirjan jäljennös, selvitys lainan jäljellä olevasta määrästä ja vastuuseen jäävien velallisten lainanhoitokyvystä. Hakemuksiin on liitettävä luottolaitoksen lausunto.

Edellä kuvattuja menettelyitä sovelletaan myös velallisen vaihtuessa yritystoimintaa yhtiötettäessä tai yhtiömuotoa muutettaessa.

Osakeyhtiöittämissä yhteydessä mahdollisesti sovellettavaksi tulevat kohdat tuen ja valtionlainan takaisinperimismääräyksistä

Maaseutuelinkeinojen rahoituslain mukaisesti (46 §) tuen tai valtionlainan maksaminen voidaan lakkauttaa ja ne voidaan määrätä osaksi tai kokonaan heti takaisin maksettavaksi, jos muun muassa:

- 1) tuen saaja on viiden vuoden kuluessa tuen viimeisen erän maksamisesta tai lainan viimeisen erän nostamisesta ilman pakottavaa syytä lopettanut tuen myöntämisen perusteena olevan toimintansa tai olennaisesti supistanut sitä
- 2) tuen tai lainan saaja on avustuksen viimeisen erän maksamista tai lainan viimeisen erän nostamisesta seuraavien viiden vuoden aikana ilman työvoima- ja elinkeinokeskuksen suostumusta luovuttanut tuen kohteena olevaa omaisuutta muun kuin perintöoikeudellisen saannon kautta henkilölle, joka ei täytä tuen myöntämisen edellytyksiä

⁸ Valtioneuvoston asetus eräistä maaseudun kehittämiseen myönnettävistä lainoista 808/2000

3) maatilataloutta tai yritystoimintaa harjoittavan tukea saaneen avoimen yhtiön, kommandiittiyhtiön, osuuskunnan tai osakeyhtiön omistussuhteet muuttuvat muun kuin perintöoikeudellisen saannon kautta siten, että yritystä ei voida enää tämän lain säännösten mukaan pitää tukemiskelpoisena

4) yhteenliittymä purkautuu ennen kuin kuusi vuotta on kulunut tuen myöntämisestä

2.1.5. Käytännön ongelmat ja niihin liittyvät kehittämisehdotukset

Nuoren viljelijän aloitustukijärjestelmässä tilanpidon aloittamisen kustannuksista säädetään maaseudun kehittämisasetuksen 43 §:ssä. Sen mukaisesti lainaan liittyvää tukea voidaan myöntää 1) maatilalla tai sen osan hankintahinnan maksamiseen mukaan lukien hankintahintaan sisältyvä elollinen ja eloton maatalousirtaimisto 2) elollisen ja elottoman maatalousirtaimiston hankintaan vuoden kuluessa tilanpidon aloittamisesta.

Edellä olevaa säännöstä on sovellettu siten, että osakeyhtiön osakekanta ei voida pitää maatalousirtaimistona. Näin ollen osakekannan hankinnan lainoittaminenkaan ei ole ollut mahdollista. Käytännössä luopumistukiehtojen vaatimusten johdosta (luovutuksensaajana on oltava luonnollinen henkilö, jotta varhaiseläke voidaan myöntää) on menetelty siten, että nuoren viljelijän tuki on ensin myönnetty luonnollisena henkilönä omistusoikeuden siirron perusteella. Tämän jälkeen toimintamuoto on muutettu osakeyhtiöksi ja lainat siirretty mahdollisesti osakeyhtiön nimiin kunkin TE-keskuksen toimintatapojen mukaisesti. Tässä järjestelyssä ongelmaksi muodostuu käytännössä lainojen siirtoihin liittyvä lainsäädäntö, joka edellyttää uuden lainan myöntämisen edellytysten olemassaoloa.

Maataloutta harjoittavan osakeyhtiön osakkeiden luovutuksen osalta on varsin hankalaa asettaa rajoitteita siten, että luovutuksensaajien joukko pysyisi sopivana rakennetuen tarkoituksia ja ehtoja silmällä pitäen. Tarkoituksenmukaisinta hallinnon näkökulmasta olisi luovuttaa koko maatilalla osakekanta yhdellä kertaa sukupolvenvaihdoksen yhteydessä. Tämä ajatus on kuitenkin ristiriidassa vaiheittaisten luovutusten kanssa, joilla on pyritty kohtuullistamaan tilanpidonjatkajan velkataakkaa ja helpottamaan näin tilanpidon aloittamista. Lisäksi tällöin menetetään myös osakeyhtiömuodon mukanaan tuomat mahdollisuudet käyttää joustavia yritysjärjestelyjä sukupolvenvaihdoksen suorittamiseen.

Ehdotus 1

Muutetaan maaseutuelinkeinojen rahoituslakia siten, että sukupolvenvaihdosten yhteydessä maatilataloutta harjoittavan osakeyhtiön osakekannan hankkimista on mahdollisuus tukea. Samalla laajennettaisiin mahdollisuutta siirtää luonnollisten henkilöiden vastattavana olevat vanhat lainat uudelle perustettavalle osakeyhtiölle, koska osakeyhtiöstä näin tulisi tukikelpoinen yksikkö.

Monialaisen maatilalla sukupolvenvaihdoksen suorittamisen ongelmaksi muodostuvat maaseutuelinkeinojen rahoituslain ja maaseudun kehittämisestä annetun valtioneuvoston asetuksen tämän hetkiset säännökset. Kun monialaiselle maatilalle on tämän lainsäädännön mukaisesti kehitetty merkittävää yritystoimintaa korvaamaan perusmaatalouden puolella menetettyjä tuloja, estyy tämän samaisen maatilalla sukupolvenvaihdoksen tukeminen juuri tästä samasta syystä. Muun yritystoiminnan tulo on saattanut kehittyä niin merkittäväksi, että se samalla estää myös sukupolvenvaihdoksen. Tämä perustuu rahoituslain 5 §:ään ja maaseudun kehittämisestä annetun valtioneuvoston asetuksen säännöksiin (13 §, 15 § ja 35 §), joiden mukaan nuoren viljelijän aloitustuessa tuettavalla toimin-

nalla tarkoitetaan yksinomaan maataloutta. Tukemisen tarkoituksena on helpottaa tilanpidon aloittamista (lue: maatalouden harjoittamisen aloittamista). Asia mutkistuu kun tuen hakijana on monialaista maataloutta harjoittava tila. Tällöin muun yritystoiminnan tuloa ei voida ottaa huomioon tuettavan toiminnan taloudellisen elinkelpoisuuden tarkastelussa. Metsätalouden tuloa ei voida myöskään liittää tähän tarkasteluun. Muun yritystoiminnan rahavirtojen osuuden ollessa merkittävä koko maatilatalouden rahavirroista tämä tarkoittaisi käytännössä sukupolvenvaihdoksen tukemisen estymistä. Paradoksaalista tilanteessa on se, että tämän saman lain tavoitteiden mukaisesti monipuolistamisessa merkittävästi onnistuva maatila samalla menettää tulevan sukupolvenvaihdoksen onnistuneen suorittamisen mahdollisuuden.

Maatalouden rakennetutkimuksen mukaan maatalouden ulkopuolisen yritystoiminnan osuus viljelijäperheen nettotuloista oli vuonna 2003 yli 50 prosenttia kaikkiaan 28,2 prosentilla kaikista monialaisista tiloista.

Ehdotus 2

Tulevan ohjelmakauden (2007 – 2013) säädösten valmistelussa vaikutetaan nuoren viljelijän aloitustuen tuettavan toiminnan määritelmään siten, että arvioinnissa huomioidaan mahdollisimman laajasti kaikki tukikelpoiset tulomuodot, joita harjoitetaan tässä samassa maatilataloudellisessa kokonaisuudessa (tällä hetkellä tarkastellaan pelkästään maataloutta).

Työryhmän toimeksiantoon kuului myös maatilakytkennästä irtautuvien yritysten ongelmien tarkastelu. Lisäksi tavoitteena oli selvittää mitkä ovat näiden yritysten rahoitusmahdollisuudet muista tukijärjestelmistä.

Asiaa käsitellään "maaseudun mikroyritysten rahoituksen ja osaamisen kehittämispalveluiden viranomaiskäytäntöjen yhdenmukaistamistyöryhmässä", joka on maa- ja metsätalousministeriön asettama. Tästä syystä työryhmä katsoo edellä mainittuja rahoitusmahdollisuuksia koskevien kehittämisehdotusten tekemisen ensisijassa em. työryhmän toimeksiantoon ja asiayhteyteen liittyväksi, eikä näin ollen tee tätä asiaa koskevia kehittämisehdotuksia.

2.2. Maatalouden pinta-ala- ja eläintuet

EU:n yhteisen maatalouspolitiikan tukimuodot muodostavat Suomen tukijärjestelmän perustan. Unionin kokonaan rahoittamien EU-tulotukien eli CAP- tukien ohella yhteisiin tukimuotoihin kuuluvat unionin osarahoittamat luonnonhaittakorvaus (LFA) ja maatalouden ympäristötuki.

EU-tukia täydennetään kansallisilla tuilla. Kansallisia tukia ovat Etelä-Suomen kansallinen tuki, pohjoinen tuki ja ympäristötuen kansallinen lisäosa sekä luonnonhaittakorvauksen kansallinen lisäosa vuodesta 2005 alkaen. Kansallisen tukijärjestelmän avulla turvataan maatalouden toimintaedellytyksiä eri tuotantosuunnissa ja alueilla sekä edistetään maaseudun elinvoimaisuutta.

2.2.1. CAP-tuet eli EU-tulotuet

EU:n vuoden 2003 maatalouspolitiikan uudistuksen päälinja on irrottaa tukia tuotannosta. Näin tukien taso pysyy vakaana, vaikka tuotannon määrä ja hinnat vaihtelisivat. Suurin osa EU:n kokonaan rahoittamista peltokasvi- ja eläintuista irrotetaan tuotannosta ja siirretään uuteen tilatukijärjestelmään. Tuotannosta irrottaminen ei koske EU-osarahoitteisia maaseudun kehittämistoimenpiteitä,

kuten maatalouden ympäristötukea, luonnonhaittakorvausta eikä kansallisia tukia. Uudistus tulee voimaan asteittain tulevina vuosina.

Suomi on päättänyt siirtyä tilatukijärjestelmään vuonna 2006. Suomessa otetaan käyttöön ns. yhdistelmämalli. Yhdistelmämallissa viljelijän tukioikeus muodostetaan alueellisesta tasatukiosasta ja tilakohtaisesti määräytyvästä mahdollisesta lisäosasta

Tilakohtaiset lisäosat alenevat myöhemmin asteittain. Siirtymävaiheen jälkeen lisäosat sisällytetään lopulta tasatukeen. Tällöin päädytään tasatukeen, jossa kullakin alueella kaikkien tukioikeuksien arvo on samansuuruinen.

Tasatukiosan kautta maksetaan noin 85 prosenttia EU:n maksamista suorista tuista eli CAP-tuista vuodesta 2006 alkaen. Tasatukiosaan siirretään peltokasvien tuki ja kuivaukskorvaus kokonaisuudessaan, noin puolet maidon EU-tuesta, pääosa nautatuista sekä ainakin puolet uuhipalkkiosta

Yhdistelmämallin tilakohtaiseen lisäosaan sisällytetään 70 prosenttia maitopalkkioista kunkin tilan 31.3.2006 tilakohtaisen viitemäärän perusteella laskettuna. Tämä vastaa noin puolta maidon EU-tuen kokonaismäärästä. Sonni- ja härkäpalkkioista lisäosaan sisällytetään 25 prosenttia ja se määräytyy pääosin viitekauden 2000 - 2002 tuotantomäärien perusteella. Tilakohtaiset lisäosat eivät ole tuotantoon sidottuja.

Tukioikeudet on kytketty peltopinta-alaan

Tilatukijärjestelmässä muodostetaan tukioikeuksia. Tilan saamien tukioikeuksien määrä perustuu tilan tukikelpoiseen peltoalaan. Yhdistelmämallissa tukioikeuden tasatukiosa on kaikille saman tukialueen viljelijöille samansuuruinen. Tuen saadakseen viljelijän on vuosittain tukihaun yhteydessä ilmoitettava tukioikeuksia vastaava määrä tukikelpoista pinta-alaa. Tukioikeudet vahvistetaan viljelijälle, joka hakee tilatukea järjestelmän ensimmäisenä toimeenpanovuonna (2006) tukien hakuaikana.

Tukimallin käyttöönoton ohella vuonna 2004 on valmisteltu muutoksia horisontaaliseen maaseudun kehittämissuunnitelmaan. Muutokset tulevat voimaan vuonna 2005 ja koskevat silloin annettavia uusia viisivuotisia ympäristösitoumuksia. Samoin valmistellaan luonnonhaittakorvauksen maksimikieskiarvon korottamista 200 eurosta 250 euroon hehtaarilta. Luonnonhaittakorvauksen kansallinen lisäosa tulee käyttöön vuonna 2005. Osarahoitteinen luonnonhaittakorvaus säilyy ennallaan

Kaikki yritys muodot ovat tällä hetkellä tulotuissa tukikelpoisia. CAP- tukeen ei liity ikä- tai asumisrajoituksia.

2.2.2. Maatalouden ympäristötuki ja luonnonhaittakorvaus, LFA-tuki

Kaikki yritys muodot ovat tukikelpoisia. Ympäristötuen ja LFA- tuen mukaista sitoumusta (5 vuotta) annettaessa viljelijän tai hänen puolisonsa on oltava alle 65-vuotias. Ympäristötuen myöntämiseen ei liity asumisvaatimusta. Valtioneuvoston asetuksen mukaan (Valtioneuvoston asetus luonnonhaittakorvauksesta ja maatalouden ympäristötuesta 29.6.2000/644) *viljelijällä* eli maatalouden harjoittajalla tarkoitetaan maa- tai puutarhataloutta hallinnassaan olevalla maatilalla harjoittavaa luonnollista henkilöä tai oikeushenkilöä tai luonnollisten henkilöiden tai oikeushenkilöiden ryhmää riippumatta siitä, mikä on ryhmän ja sen jäsenien oikeudellinen asema. *Puolisoilla* tar-

koitetaan aviopuolisoita ja avioliitonomaisissa olosuhteissa eläviä, tuloverolain (1535/1992) 7 §:n 3 momentissa tarkoitettuja henkilöitä.

Maatalouden ympäristötukea ja luonnonhaittakorvausta voidaan maksaa vain viljelijälle. Ympäristötuen ja LFA-tuen saajan osalta ei edellytetä maaseutuelinkeinojen rahoituslain 5 §:ssä säädettyä taloudellisen elinkelpoisuuden osoittamista eikä tarkoituksenmukaisuusarviointia lukuun ottamatta luonnonhaittakorvauksen asumiseen liittyvää edellytystä eikä otettavaksi huomioon viljelijän muusta kuin maatilataloudesta saamia tuloja.

Ympäristötukea, luonnonhaittakorvausta ja ympäristötuen erityistukea voidaan maksaa viljelijälle, joka tai jonka puoliso on sitoumuksen antamista ja sopimuksen tekemistä edeltävän vuoden joulukuun 31 päivänä vähintään 18-vuotias, mutta ei yli 65-vuotias. Alle 18-vuotias voi antaa ympäristötukea ja LFA-tukea koskevan sitoumuksen ja hänelle voidaan maksaa LFA-tukea ja ympäristötukea tai tehdä sopimus ja maksaa erityistukea vain, jos hän on solminut avioliiton tai jos hän harjoittaa maatilataloutta yhteisomistajana yhdessä vanhempiansa tai heistä jomman kumman kanssa taikka jos LFA-tuen ja ympäristötuen myöntämiseen tai sopimuksen tekemiseen on muita erityisiä syitä.

Luonnonhaittakorvausta voidaan maksaa viljelijälle, joka asuu maaseutuyrityksen sijaintipaikalla tai sellaisella etäisyydellä siitä, että yritys tulee asianmukaisesti hoidetuksi ottaen huomioon muun muassa eläinsuojelulain (247/1996) säännökset. Kotieläintuotantoa harjoittavan viljelijän on asuttava sellaisella etäisyydellä eläinten pitopaikasta, että eläinten hoidossa, valvonnassa ja ruokinnassa ei esiinny laiminlyöntejä. Jokaisen luonnonhaittakorvaukseen sitoutuneen viljelijän on kuitenkin asuttava maaseutuyrityksen sijaintipaikalla tai maaseutuyrityksen sijaintipaikasta sellaisella etäisyydellä, että peltojen viljely tulee hoidetuksi 9 §:ssä säädetyn tavanomaisen hyvän maatalouskäytännön mukaisesti.

Jos kysymys on useamman viljelijän yhdessä harjoittamasta maatilataloudesta tai yhteisömuodossa harjoitettavasta maatilataloudesta, voidaan luonnonhaittakorvaus maksaa sillä edellytyksellä, että näiden osalta vähintään yksi maatilalla asumista koskevan vaatimuksen täyttävä viljelijä, yhtiömies, jäsen tai osakas täyttää ikää koskevan edellytyksen.

Jos kysymys on useamman viljelijän yhdessä harjoittamasta maatilataloudesta tai yhteisömuodossa harjoitettavasta maatilataloudesta, ympäristötukea koskeva sitoumus voidaan hyväksyä ja sopimus voidaan tehdä sekä tukea maksaa edellyttäen, että näiden osalta vähintään yksi viljelijä, yhtiömies, jäsen tai osakas täyttää ikää koskevan edellytyksen.

Ikäedellytys ei luonnonhaittakorvauksen, ympäristötuen ja ympäristötuen erityistuen osalta koske julkisoikeudellista yhteisöä, yhdistystä, säätiötä, koulutilaa ja vankilatilaa.

2.2.3. Kansalliset tuet

Kansallisia tukimuotoja ovat: Etelä-Suomen kansallinen tuki⁹, pohjoinen tuki⁹, ympäristötuen kansallinen lisäosa¹⁰, luonnonhaittakorvauksen kansallinen lisäosa¹⁰ ja muut kansalliset tuet⁹

Näitä tukia koskevassa lainsäädännössä tarkoitetaan *tukivuodella* sitä kalenterivuotta, jonka perusteella yksikkötuki määräytyy ja *puolisoilla* aviopuolisoita ja avioliitonomaisissa olosuhteissa eläviä, tuloverolain (1535/1992) 7 §:n 3 momentissa tarkoitettuja henkilöitä. *Nuorella viljelijällä tuen haki-*

⁹yleiset edellytykset: Laki maa- ja puutarhatalouden kansallisista tuista (1559/2001)

¹⁰yleiset edellytykset: Valtioneuvoston asetus luonnonhaittakorvauksesta ja maatalouden ympäristötuesta (644/2000)

jaa, joka tai jonka puoliso on tukivuotta edeltävän kalenterivuoden viimeisenä päivänä alle 40-vuotias. Kansallista tukea voidaan myöntää Suomessa harjoitettavaan tuotantoon tai toimintaan hakijalle, joka on luonnollinen henkilö tai oikeushenkilö taikka luonnollisten henkilöiden tai oikeushenkilöiden yhteenliittymä.

Tuen myöntämisen edellytyksenä on lisäksi se, että hakija tai hänen puolisonsa on tukivuotta edeltävän kalenterivuoden viimeisenä päivänä vähintään 18-vuotiaita, mutta ei kuitenkaan yli 65-vuotiaita (poislukien ympäristötuen erityistuen ja LFA - tuen kansallisen lisäosan). *Useamman luonnollisen henkilön harjoittaessa yhdessä maa- tai puutarhataloutta tai yhteisömuodossa harjoitettavassa toiminnassa vähintään yksi maa- tai puutarhataloutta itse harjoittava viljelijä, yhtiömies, jäsen tai osakas on sellainen luonnollinen henkilö, joka täyttää ikää koskevan edellytyksen.*

Tukea voidaan myöntää myös alle 18-vuotiaalle hakijalle, jos hän on solminut avioliiton tai jos hän harjoittaa maa- tai puutarhataloutta yhteisömuodossa tai yhdessä vanhempiensa tai toisen heistä kanssa taikka, jos tuen myöntämiseen on muita näihin rinnastettavia erityisiä syitä.

Nuorille viljelijöille tarkoitettuja tukia voidaan myöntää luonnollisille henkilöille tai näiden muodostamille ryhmille. Ryhmille tukea voidaan myöntää vain, jos kaikki viljelijät, yhtiömiehet, jäsenet tai osakkaat ovat sellaisia luonnollisia henkilöitä, jotka täyttävät hakijan ikää koskevan nuoren viljelijän edellytyksen.

2.2.4. Käytännön ongelmat ja niihin liittyvät kehittämissuositukset

Käytännössä edellä mainittujen tukien myöntämiseen ja maksamiseen ei liity osakeyhtiömuodon tai monialaisten maatilojen osalta erityisiä ongelmia tällä hetkellä. Ongelmia sen sijaan tulee liittymään uusiin vuodesta 2005 alkaen toimeenpantaviin tukijärjestelmiin.

Työryhmä on havainnut seuraavat ongelmat, jotka tulisi jatkossa ottaa huomioon harjoitettaessa toimintaa osakeyhtiömuodossa. Ongelmia ei ole kuitenkaan voitu kaikkia kartoittaa ja syvällisemmin perehtyä niihin, koska tässä vaiheessa ei ole olemassa tulkintoja käytännön tapauksista. Tästä syystä työryhmä ei myöskään esitä kehittämissuosituksia näitten asioiden osalta.

Vuodesta 2005 alkaen luonnonhaittakorvauksen lisäosan saaminen edellyttää osakeyhtiömuodossa pelkkää kotieläintaloutta harjoittavien (EVL:n mukaan verotettavien) tilojen siirtävän tähän saakka luonnollisen henkilön lukuun viljellyt pellot osakeyhtiöön. Tulevassa tilatukijärjestelmässä tuen hakijan on aina osoitettava tukimäärää vastaava peltoala tukihaun yhteydessä ao. tuen saadakseen. Tässä yhteydessä esiin voivat nousta myös rahoitustukien myöntöön ja takaisinperintään sekä lainojen siirtoon liittyvät ohjeet ja määräykset (katso kohta 3.1.4.), koska juridisesti toiminnan harjoittamisen vastuu siirtyy tai vaihtuu kahden eri tilatunnuksen omaavan tuenhakijan yksiköiden välillä. Rahoitustukiehtojen mukaisesti investointitukia on voitu myöntää vain maataloille. Maatilalla taas tarkoitetaan yhden tai useamman rekisteritilan tai tilanosan muodostamaa maatalotaloudellista kokonaisuutta, ei siis pelkästään kotieläintuotannon harjoittamiseen käytettäviä rakennuksia ilman maapohjaa.

Työryhmä haluaa kiinnittää huomiota edellä mainittuihin tukiin liittyvien muutosten mahdollisiin vaikutuksiin myös muissa tässä raportissa käsitellyissä tukijärjestelmissä ja yritysmuodon valintaan liittyvissä kysymyksissä. Muutosten vaikutuksia on yksittäisillä tiloilla tarkasteltava tapauskohtaisesti kunkin tukijärjestelmän osalta, huomioiden samalla verotukseen liittyvät erityiskysymykset.

2.3. Maataloutta harjoittavat osakeyhtiöt ja monialaiset maatilat MYEL- vakuutuksessa ja luopumistukijärjestelmässä

2.3.1. Maatalousyrittäjien eläkelain mukainen vakuutus

Maatalousyrittäjien eläkelain (467/1969;MYEL) mukaan maatalousyrittäjä on vakuutettava MYEL:n perusteella. Lakiin sisältyvän maatalousyrittäjän määritelmän mukaan maatalousyrittäjällä tarkoitetaan maatilatalouden harjoittajaa, joka omaan tai yhteiseen lukuun itse työhön osallistuen harjoittaa maatilataloutta.

MYEL-vakuutuksessa voidaan peltoviljelyn ja metsätalouden lisäksi ottaa huomioon maatilalla liitännäisenä harjoitettu muu yritystoiminta, jos sitä verotetaan maatilatalouden tuloverolain perusteella. Monialaisilla maatiloilla toimivat maatalousyrittäjät voivat siten näissä tilanteissa ottaa MYEL-vakuutuksen tilan koko toiminnasta. Mikäli tilalla harjoitettu muu yritystoiminta katsotaan eri yritykseksi ja sitä verotetaan elinkeinotulon verottamisesta annetun lain perusteella, toiminta on vakuutettava yrittäjien eläkelain (14.7.1969/468;YEL) mukaan, jos vakuuttamisen edellytykset täyttyvät.

Työskentely osakeyhtiössä, joka harjoittaa maataloutta, tapahtuu yhtiön eikä osakkaan lukuun. Tämän vuoksi maataloutta osakeyhtiömuodossa harjoittavaa henkilöä ei lähtökohtaisesti voi vakuuttaa MYEL:n perusteella. Jos maataloutta harjoittava osakeyhtiö on ns. perheyhtiö, osakas voidaan vakuuttaa MYEL:n mukaan (MYEL 1 § 2 mom. 6 k. ja TEL 1 d §), jos henkilö

- 1 yksin tai yhdessä perheenjäsentensä kanssa omistaa osakkeita enemmän kuin 50 % yhtiön osakepääomasta tai sen verran, että niiden tuottama äänimäärä on enemmän kuin 50 % kaikkien osakkeiden tuottamasta äänimäärästä,
- 2 omistaa itse vähintään yhden osakkeen ja
- 3 on johtavassa asemassa yhtiössä (tehtävänimike tai jäsenyys yhtiön toimielimissä).

Enemmistöosuuksia laskettaessa perheenjäsenenä pidetään aviopuolisoa aina ja avopuolisoa silloin, kun puolisoilla on yhteinen lapsi. Perheenjäsenenä pidetään myös yrittäjän kanssa samassa taloudessa (mutta ei muualla) asuvia henkilöitä, jotka ovat yrittäjälle sukua suoraan etenevässä tai take-nevassa polvessa (lapset, lastenlapset, vanhemmat, isovanhemmat jne). Sisaruksia ei oteta huomioon, vaikka nämä asuisivat samassa taloudessa.

Mahdollisuus vakuuttaa maataloutta osakeyhtiömuodossa harjoittava henkilö MYEL:n mukaan ratkaistaan jokaisen henkilön kohdalta erikseen. Tämä saattaa käytännössä tarkoittaa sitä, että joku osakkaista voidaan vakuuttaa MYEL:n perusteella muiden jäädessä MYEL-vakuutuksen ulkopuolelle.

MYEL-vakuuttamisen edellytyksenä on aina, että osakeyhtiö harjoittaa MYEL:n piiriin kuuluvaa maatilataloutta. MYEL-vakuuttamisvelvollisuutta harkittaessa kaupparekisteriin merkityllä toimialalla ei ole merkitystä. MYEL-vakuuttaminen ratkaistaan osakeyhtiön todellisuudessa harjoittaman toiminnan perusteella. Lisäksi toiminnan tulee olla maatilatalouden tuloverolain mukaan verotettavaa toimintaa.

Jos osakeyhtiö harjoittaa myös muuta yritystoimintaa kuin maatilataloutta, MYEL-vakuutuksen piiriin kuuluu tässäkin tapauksessa vain maatilatalous. Muun yritystoiminnan osuus vakuutetaan

YEL:n mukaan. Maatilatalouden ja muun yritystoiminnan välinen raja vedetään käytännössä verotuksen perusteella.

Mikäli maatilataloutta tilalla harjoitetaan siten, että esim. kotieläintuotantoa harjoitetaan osakeyhtiömuodossa siirtämättä maatilalan peltoja ja metsää osakeyhtiön hallintaan, yrittäjät vakuutetaan heidän omassa hallinnassaan olevan pellon ja metsän osalta maatalousyrittäjinä MYEL:n mukaan. Koska osakeyhtiö, jonka hallinnassa ei ole lainkaan peltoa jää MYEL-vakuutuksen ulkopuolelle, kotieläintuotannon osalta yrittäjiä ei voi vakuuttaa MYEL:n perusteella. Mikäli osa pelloista on maatalousyrittäjien hallinnassa ja osa pelloista on osakeyhtiön hallinnassa, myös osakeyhtiömuodossa harjoitettu maatalous kuuluu MYEL-vakuutuksen piiriin, jos osakkaat täyttävät MYEL-vakuuttamisen edellytykset.

2.3.2. Osakeyhtiö luopumistukilainsäädännössä

Luopumistuki on tarkoitettu toimeentulon turvaksi ikääntyneille maatalousyrittäjille, jotka maatalouden rakenteen parantamiseksi pysyvästi luopuvat maatalouden harjoittamisesta. Luopumistuen saamiselle on asetettu useita ehtoja, jotka luopujan, luopumisen kohteena olevan tilan ja tilanpitoa jatkavan luovutuksensaajan tulee täyttää. Maatalouden luopumistukijärjestelmä perustuu määräaikaisiin lakeihin. Luopumistuesta säädetään maatalousyrittäjien luopumistuesta annetussa laissa (1293/1994; luopumistukilaki) ja järjestelmän kolmas soveltamisjakso koskee luopumisia, jotka tapahtuvat vuosina 2003 - 2006.

Luopumistukilaissa maatalousyrittäjällä tarkoitetaan henkilöä, joka omaan tai yhteiseen lukuun itse työhön osallistuen harjoittaa maataloutta. Luopumistuen saamiseksi luopumisen kohteena oleva tila voidaan luovuttaa joko sukupolvenvaihdoksella tilanpitoa jatkavalle luovutuksensaajalle tai lisämaaksi yhdelle tai useammalle luovutuksensaajalle. Luopumistuen myöntämisen edellytyksenä on, että luopuja luopumisen tapahduttua pysyvästi lopettaa kaupallisen maatalouden harjoittamisen ja lisäksi vähentää muita ansiotöitään siten, että hänen ansiotulonsa näistä muista töistä voidaan arvioida kuukaudessa pienemmiksi kuin 458 euroa (vuoden 2004 tasossa).

Kun luopumistuki myönnetään, luovutuksensaajan osalta edellytetään muun muassa, että hän sitoutuu viljelemään luovutuksen kohteena olevaa tilaa niin kauan kuin luopujalle maksetaan luopumistukea, vähintään kuitenkin viiden vuoden ajan. Mikäli luovutuksensaaja ei noudata antamaansa sitoumusta maatalousyrittäjien eläkelaitoksen (MELA) on velvoitettava hänet korvaamaan myönnetyn luopumistuen pääoma-arvo.

2.3.3. Käytännön ongelmat ja niihin liittyvät kehittämisehdotukset

MYEL-vakuuttamista koskevista säännöksistä seuraa, että kaikkia osakeyhtiömuodossa maataloutta harjoittavia yrittäjiä ei voi MYEL-vakuuttaa, vaikka he itse kokevat työskentelevänsä maatilalla maatalousyrittäjinä. Myöskään kaikkia ns. perheviljelmällä työskenteleviä perheenjäseniä ei voi vakuuttaa MYEL:n perusteella, jos maatilataloutta harjoitetaan osakeyhtiönä.

Maataloutta harjoittavasta osakeyhtiöstä, jonka osakkeet (ja niiden tuottamat äänet) jakautuvat tasan isän ja hänen samassa taloudessa asuvien kolmen lapsensa kesken (jokaisella 25 %) voidaan vakuuttaa vain toimitusjohtajana työskentelevä isä. Tämä johtuu siitä, että hänen osuutensa laskettaessa voidaan ottaa huomioon myös kaikkien lasten osuudet (eli hänen osuutensa on 100 %), koska kaikki asuvat samassa taloudessa. Sen sijaan kaikki lapset jäävät vakuutuksen ulkopuolelle, koska

kunkin kohdalla voidaan ottaa huomioon vain oma ja isän osuus, eli yhteensä 50 %, mikä ei ylitä vakuuttamisen ehtona olevaa rajaa. Olosuhteiden muuttuessa siten, että vain yksi lapsista asuu yhteistaloudessa isänsä kanssa, isääkään ei voi enää vakuuttaa MYEL:n perusteella, koska hänen omistusosuuttaan laskettaessa voidaan ottaa huomioon vain yhden lapsen omistusosuus, eivätkä nämä osuudet yhdessä ylitä vakuuttamisen edellytyksenä olevaa rajaa. Kaikki lapset jäävät tässäkin tilanteessa MYEL-vakuutuksen ulkopuolelle.

Kahta sisarusta, jotka omistavat maataloutta harjoittavan osakeyhtiön puoliksi ei voi tästä toiminnasta MYEL-vakuuttaa, koska kummankaan osuutta laskettaessa ei voi ottaa huomioon toisen osuutta, eikä kummankaan omistusosuus siten yksinään ylitä vakuuttamisen ehtona olevaa rajaa. Sama koskee kahden naapuriviljelijän puoliksi omistamaa maataloutta harjoittavaa osakeyhtiötä.

MYEL-vakuutukseen liittyy eläketurvan lisäksi mm. tapaturmavakuutus, ryhmähenkivakuutus ja oikeus sekä lomituspalveluihin että Mela-sairauspäivärahaan eli MYEL antaa vakuutetulle kattavan sosiaaliturvan. Jos osakeyhtiön osakasta tai osakeyhtiön koko toimintaa ei voi vakuuttaa MYEL:n perusteella, osakkaiden on kattavan sosiaaliturvan saadakseen otettava useita muita vakuutuksia itselleen. Eläketurva määräytyy näissä tilanteissa yleensä joko työntekijäin eläkelain (395/1961; TEL) tai lyhytaikaisissa työsuhteissa olevien työntekijäin eläkelain (134/1962; LEL) perusteella. Käytännössä on esiintynyt myös tilanteita, joissa osakkaille ei makseta palkkaa, vaikka he työskentelevät yrityksessä, ja näin ollen he jäävät eläketurvan ulkopuolelle.

Osakeyhtiömuotoista maataloutta harjoittaneelle henkilölle ei voi myöntää luopumistukea, vaikka hänet voidaan tietyin edellytyksin MYEL-vakuuttaa. Maatiloilla, jotka ovat perustaneet maataloutta harjoittavan osakeyhtiön, maataloutta harjoitetaan osakeyhtiön lukuun eikä luopumistukilain edellytysten mukaisesti osakkaina olevien maatalousyrittäjien lukuun.

Luopumistukilain luovutuksensaajaa koskevista ehdoista seuraa, että myös luovutuksensaajan tulee olla luonnollinen henkilö. Luopumistukioikeutta ei siten ole, jos maatila luovutetaan osakeyhtiölle. Luovutuksensaaja voi kuitenkin halutessaan antamansa sitoumuksen voimassaoloaikanaakin yhtiöittää maataloustoimintansa siten, että määräysvalta yhtiössä säilyy hänellä. Näissä tapauksissa luovutuksensaaja kuitenkin edelleen vastaa henkilökohtaisesti luopumistuen myöntämisen yhteydessä antamansa sitoumuksen velvoitteiden täyttämistä. Yhtiöittämisen jälkeen luovutuksensaaja ei kuitenkaan enää voi hankkia maatilaansa lisäpeltoa luopumistukilaissa säädetyin ehdoin, koska maataloutta harjoitetaan osakeyhtiön lukuun. Tämä rajoittaa jonkin verran luovutuksensaajan mahdollisuuksia laajentaa toimintaansa.

Koska luopujan on luopumistuen saadakseen sitouduttava pysyvästi luopumaan kaupallisen maatalouden harjoittamisesta luopumistuen myöntämisen yhteydessä, käytännössä on esiintynyt tilanteita, joissa on jouduttu pohtimaan sitä, kuinka laajasti luopuja voi osallistua maataloutta harjoittavan osakeyhtiön toimintaan luopumistuen myöntämisen jälkeen. Tilanteissa, joissa luopuja haluaisi jatkaa maatilalla harjoitettua liitännäistoimintaa (muuta kuin maataloutta) tai muuta yritystoimintaa luopumistuella ollessaan toimintaa voi harjoittaa vain luopujan ansiotulorajan puitteissa.

Ehdotus 3

Muutetaan MYEL-vakuutusta koskevia säännöksiä siten, että asiaa tarkastellaan osakkaiden näkökulmasta tilanteissa, joissa maatilataloutta harjoitetaan osakeyhtiönä. Lähtökohdana olisi, että maatilataloutta harjoittavat osakeyhtiöt, joiden osakkaita voidaan pitää maatalousyrittäjinä, olisivat MYEL:n piirissä siten, että osakkaat voitaisiin vakuuttaa MYEL:n perusteella.

MYEL-vakuuttamisen edellytyksenä olisi, että vakuutettava työskentelee maatilataloutta harjoittavassa osakeyhtiössä, jossa hänellä itsellään tai hänen perheenjäsenillään tai hänellä yhdessä perheenjäsentensä kanssa on vähintään puolet osakepääomasta tai osakkeiden tuottamasta äänimäärästä tai muutoin vastaava määräämisvalta. Lisäksi MYEL-vakuutuksen piiriin tulisi henkilö, joka työskentelee johtavassa asemassa maatilataloutta harjoittavassa osakeyhtiössä, jossa hänellä itsellään on vähintään 15 prosenttia, tai hänen perheenjäsenillään tai hänellä yhdessä perheenjäsentensä kanssa on vähintään 30 prosenttia osakepääomasta tai osakkeiden tuottamasta äänimäärästä tai muutoin vastaava määräämisvalta. Tämä vastaa työttömyysturvalain mukaista yrittäjän määritelmää.

Perheenjäseneksi katsottaisiin osakeyhtiössä työskentelevän henkilön puoliso ja henkilö, joka on osakeyhtiössä työskentelevälle henkilölle sukua suoraan ylenevässä tai alenevassa polvessa ja asuu henkilön kanssa samassa taloudessa. Henkilön katsottaisiin olevan johtavassa asemassa osakeyhtiössä, jos hän on osakeyhtiön toimitusjohtaja tai hallituksen jäsen tai jos hän on osakeyhtiössä vastaavassa asemassa.

Muuttamalla MYEL-vakuuttamista koskevia säännöksiä edellä mainitulla tavalla vakuutuksen piiriin tulisivat myös osakeyhtiön vähemmistöosakkaat, jotka asemansa puolesta ovat käytännössä maatalousyrittäjiä. Mikäli vakuuttamista koskevia säännöksiä muutettaisiin siten, että ne edellä esitetyllä tavalla vastaisivat työttömyysturvalain 6 §:n yrityksen osaomistajan määritelmää, eri sosiaaliturvajärjestelmien yrittäjäkäsitteet eivät jatkossa eroaisi toisistaan. Tällä tavoin maatalousyrittäjän sellaiset perheenjäsenet, jotka nykyisten säännösten mukaan eivät ole MYEL-vakuutuksen piirissä voitaisiin vakuuttaa MYEL:n perusteella. Lisäksi vakuutuksen piiriin tulisivat naapuriviljelijöiden keskenään perustamat osakeyhtiöt. (ks. liite 3).

Ehdotus 4

Muutetaan luopumistukea koskevia säännöksiä siten, että asiaa tarkastellaan osakkaiden näkökulmasta tilanteissa, joissa maatilataloutta harjoitetaan osakeyhtiönä. Lähtökohtana olisi, että maatilataloutta harjoittavat osakeyhtiöt, joiden osakkaita voidaan pitää maatalousyrittäjinä, olisivat luopumistukijärjestelmän piirissä. Edellytyksenä olisi lisäksi, että luopujilla olisi määräämisvalta yhtiössä ennen sukupolvenvaihdosta ja jatkajalla sukupolvenvaihdoksen jälkeen. Edellytyksenä olisi myös, että luopijat ja luovutuksensaaja osallistuvat maatalon töihin omistusaikanaan.

Luopumistukilakia olisi muutettava siten, että puoliset jotka ovat siirtäneet maatilansa osakeyhtiölle ja jatkavat maatilatalouden harjoittamista osakeyhtiömuodossa olisivat luopumistukeen oikeutettuja, jos he luovuttavat maatilansa ja osakeyhtiönsä sukupolvenvaihdoksella esim. lapselleen. Nykyisessä luopumistukijärjestelmässä myös maatalousyrittäjän puolisollla on oikeus luopumistukeen, vaikka hänellä ei ole omistusoikeutta maatalaan. Maataloutta harjoittavan osakeyhtiön osakkaan puolisollla tulisi vastaavalla tavalla olla oikeus luopumistukeen.

Luopumistukilakia tulisi lisäksi muuttaa siten, että luovutuksensaajana voisi olla em. yhtiötä vastaava osakeyhtiö, jonka osakkaat täyttävät luopumistukilain luovutuksensaajaa koskevat ehdot. Tästä seuraa, että myös luovutuksensaajan antamaan sitoumukseen ja sen noudattamiseen liittyviä säännöksiä tulisi tarkentaa siten, että niissä otetaan huomioon, että luonnollisen henkilön lisäksi luovutuksensaajana voi olla osakeyhtiö.

Luopumistukilain luopujaa ja jatkajaa koskevien säännösten muuttamisen lisäksi olisi säädettävä siitä, voiko luovutuksensaaja olla osakkaana luopumisen kohteena olevassa osakeyhtiössä jo ennen sukupolvenvaihdosta sekä siitä, voiko luopuja jäädä osakkaaksi osakeyhtiöön sukupolvenvaihdoksen jälkeen, esimerkiksi pääomasijoittajan ominaisuudessa. Luopumistukilakia muutettaessa olisi myös otettava huomioon tilanteet, joissa osakeyhtiön osakkaina on luopujien muita lapsia luovutuksensaajan lisäksi. Luopumistukilakiin tulisi myös ottaa säännökset siitä, miten vaiheittainen sukupolvenvaihdos toteutetaan, kun maatilataloutta harjoitetaan osakeyhtiömuodossa.

Luopumistukijärjestelmässä tulisi lisäksi pyrkiä siihen, että luopumistukilain sekä maatalouden tulotukiin liittyvät ja maaseutuelinkeinojen rahoituslakiin sisältyvät maataloutta harjoittavia osakeyhtiötä koskevat säännökset olisivat mahdollisimman yhdenmukaiset. (ks. liite 3)

2.4. Eri veromuotojen vaikutukset monialaisiin ja osakeyhtiömuotoon siirtyviin maataloihin

2.4.1. Monialaisten mautilojen verotus

Yhtiömuoto ei vaikuta sovellettavaan verolakiin. Monialaisten mautilojen verotettavan tuloksen laskeminen tapahtuu maatilatalouden tuloverolain (MVL) mukaan tai elinkeinotuloverolain (EVL) mukaan. Maatilalla harjoitettavaan muuhun yritystoimintaan ei kuitenkaan ole olemassa selviä käytäntöjä siitä, milloin kyseistä toimintaa verotetaan varsinaisen maatalouden ohella MVL:n ja milloin EVL:n mukaan erillisenä liikkeenä.

Yritysmuodon vaikutus

Yritystoiminnasta aiheutuvien tuloverojen määrään vaikuttaa toiminnan tuottama tulos. Yritystulo jaetaan kaavamaisesti yritystoimintaan sidotun nettovarallisuuden perusteella pääomatulona verotettavaan osuuteen ja ansiotulona verotettavaan osuuteen. Yritystulon jakamisessa voidaan erottaa kolme vaihetta: 1) yrityksen verotettavan tuloksen laskenta, 2) yrityksen nettovarallisuuden määrittäminen ja 3) tulon jakaminen pääoma- ja ansiotuloksi nettovarallisuuden ja yritysmuodosta riippuvan verokannan (10, 18 tai 20 %) mukaisesti. Vuonna 2005 voimaan tulleen yritys- ja pääomatulo-verouudistuksen vuoksi edellä mainittu koskee ainoastaan elinkeinonharjoittajia ja henkilöyhtiöitä..

Lisäksi yksityisen elinkeinon- ja maataloudenharjoittajan pääomatulo- ja ansiotulo-osuudet voidaan jakaa puolisoitten kesken.

Nettovarallisuuden määrittäminen

Varallisuusverolaki sisältää säännökset yritysvarallisuuden ja mautilan varallisuuden arvostamiselle ja ne poikkeavat osittain toisistaan. Yrityksen nettovarallisuudeksi määritellään jäännös (VVL 12 §), joka jää jäljelle vähennettäessä veronalaisista varoista velat. Nettovarallisuuden määrittäminen riippuu osittain myös yritysmuodosta, samoin kuin jaettavan yritystulon laskennassa. Pääomatulo-osuuden perustana oleva nettovarallisuus lasketaan verovuotta edeltävän verovuoden lopun perusteella kaikissa yritysmuodoissa.

Yritysvarallisuus

Vaikka yritysvaarallisuus arvostetaan samojen periaatteiden mukaan yritysmuodosta riippumatta, pääomatulo-osuuden perustana olevan nettovarallisuuden laskenta vaihtelee jonkin verran. Osakeyhtiön varallisuus lasketaan vähentämällä taseen varoista velat. Varoina otetaan huomioon osakeyhtiön kaikkien tulolähteiden varat, käytetty velka ja osakkaan velka yhtiölle.

Elinkeinoyhtymän verotuksessa tulot jaetaan verotettavaksi yhtiömiehille tulolähteittäin. Siten yhtiön varat ja velat kohdistetaan verotuksessa eri tulolähteisiin, mikä mahdollistaa pääoma ja ansiotulo-osuuksien määrittämisen tulolähteittäin.

Yritystulon jako pääoma- ja ansiotuloksi

Jaettavan yritystulon ja nettovarallisuuden määrittämisen jälkeen jaettava yritystulo jaetaan nettovarallisuuden perusteella pääoma- ja ansiotuloksi. Jako joudutaan tekemään, sillä yrityksen tuottama tulo on useimmiten peräisin osittain siihen sijoitetusta pääomasta ja osittain yrittäjän työpanoksesta. Tällöin pääoman tuottamaa tuloa verotetaan pääomatulona suhteellisen 28 %:n ja työpanoksen tuottamaa tuloa vastaavasti ansiotulona progressiivisen tuloveroasteikon mukaan. Pääomatulo-osuus määritetään kaavamaisesti nettovarallisuuden perusteella. Vuonna 2005 voimaan tulleen yritys- ja pääomatulooverouudistuksen vuoksi edellä mainittu jako ei koske enää osakeyhtiöitä.

Yksityinen maataloudenharjoittaja sekä liikkeenharjoittaja

Yksityisen maataloudenharjoittajan ja liikkeenharjoittajan pääomatulon määräksi voidaan valita 20 % tai vaihtoehtoisesti 10 % nettovarallisuuden määrästä (Tuloverolaki 1535/1992; TVL 38 §). Ansiotulon marginaalivero on pääomatulon 28 %:n verokantaa alempi valtion tuloveroasteikon alarajaan eli 11 500 euroon asti. Tämän vuoksi suuri pääomatulo-osuus saattaa kiristää verotusta, minkä vuoksi mahdollisuudella valita alempi 10 %:n pääomatulo-osuus on pyritty poistamaan epäkohtaa. Jos puoliset harjoittavat yhdessä elinkeinotoimintaa tai maataloutta, yritystulo jaetaan heidän kesken. Pääomatulo-osuus jaetaan niiden osuuksien mukaan, jotka puolisoilla on elinkeinotoiminnan tai maatalouden nettovarallisuuteen. Ansiotulo-osuus jaetaan puolisoitten kesken työpanostensa suhteessa. Pääomatulo- sekä ansiotulo-osuudet katsotaan yhtä suuriksi ellei erillistä selvitystä anneta.

Elinkeinoyhtymä

Elinkeinoyhtymän osakkaan pääomatulo-osuus perustuu hänen osuuteensa yhtymän kunkin tulolähteen nettovarallisuudesta. Yleensä yhtiösopimuksessa sovittu osuus yhtymän tuloksesta jaetaan jokaisen yhtiömiehen kohdalla pääoma- ja ansiotuloksi. Pääomatulon suuruus on 18 % yhtiömiehen osuudelle nettovarallisuudesta, jolloin loppuosa on ansiotuloa. Elinkeinoyhtymä ei voi valita pääomatulon määräksi 10 %. Yhtymä voi maksaa osakkaalle palkkaa, mikä lisää osakkaan ansiotuloa. Elinkeinoyhtymissä vain elinkeinotulo ja maataloustulo jaetaan ansiotuloon ja pääomatuloon. Henkilökohtaisen tulolähteen tulo on kokonaan pääomatuloa.

2.4.2. Osakeyhtiömuotoiset maatilat

Yhtiöittämisen hyödyt liittyvät mm. verotuksellisiin kysymyksiin. Voimakkaasti investoineilla tiloilla tulotason kohoamisesta johtuen lisääntyvät myös verot progression vaikutuksesta. Lisäksi

voimakkaasti investoineilla tai juuri sukupolvenvaihdoksen suorittaneilla tiloilla ei useinkaan ole merkittävää nettovarallisuutta, jonka avulla tulo tulisi verotetuksi pääomaverotuksen kautta. Nettovarallisuus voi pahimmassa tapauksessa olla jopa negatiivinen, jolloin ei muodostu pääomatuloa lainkaan. Tällöin korkeista ansiotuloista aiheutuvat korkeat verot verotuksen progression vaikutuksesta. Verojen määrä voi nousta 45 - 55 prosenttiin tulojen määrästä ja vaikeuttaa näin lainojen lyhentämistä etenkin tilanteessa, jolloin investoinnin mahdollistamat poistot on jo pääosin hyödynnetty. Maatilan maksuvalmius saattaa tällaisessa tilanteessa häiriintyä merkittävästi.

Osakeyhtiöittämisellä saadaan aikaan etuja, joita ei saavuteta muissa toimintamuodoissa. Osakeyhtiö on erillinen verovelvollinen, jolle määrätään vero omasta tulostaan. Osakeyhtiön verokanta on 26 prosenttia. Osakeyhtiön tulosta ei siis jaeta tulon syntymisvuonna pääomatuloon ja ansiotuloon kuten muissa yhtiömuodoissa. Esimerkiksi avoimen tai kommandiittiyhtiön perustaminen ei tuo vastaavaa veroetua, koska myös näissä yhtiömuodoissa yhtiömiehen tulo jaetaan pääomatuloon ja ansiotuloon.

Toiminnan harjoittaminen osakeyhtiönä jättää yritykselle verojen jälkeen enemmän varoja ja lainojen lyhentäminen onnistuu tarvittaessa nopeammin kuin yksityisenä maatalouden harjoittajana. Tämä voi olla ratkaiseva ja perusteltu syy laajentaneelle maatilalle toiminnan yhtiöittämiseen.

Varsin harvalla maatilalla ansiotuloina verotettavat tulot kuitenkin nousevat niin korkeiksi, että yhtiön perustaminen tästä syystä olisi tarpeen. Useimmilla tiloilla on kuitenkin tilanne, jolloin verotettavaa ansiotuloa ei synny edes niin paljon, että pääomatulojen verotusta lievemmän ansiotulojen verotuksen alue voitaisiin hyödyntää.

Vuodesta 2005 lähtien muiden kuin pörssissä noteerattujen osakeyhtiöiden maksamat osingot ovat saajilleen verovapaita siltä osin, kun osingon määrä on enintään yhdeksän prosenttia osakkeiden matemaattisesta arvosta. Verovapaiden osinkojen enimmäismäärä on kuitenkin verovelvollisella enintään 90 000 euroa. Tämä raja on saaja-, ei yhtiökohtainen.

Jos yhdeksän prosentin tuoton mukaan laskettujen osinkojen määrä ylittää 90 000 euroa, luetaan tämän rajan ylimenevästä osasta 70 prosenttia saajalleen veronalaiseksi pääomatuloksi ja 30 prosenttia verovapaaksi tuloksi. Siirtymäkautena vuonna 2005 katsotaan 90 000 rajan ylimenevästä osasta 57 prosenttia saajalleen veronalaiseksi pääomatuloksi ja 43 prosenttia verovapaaksi tuloksi.

Mikäli osinkoa jaetaan enemmän kuin yhdeksän prosenttia osakkeiden matemaattisesta arvosta, on ylimenevä osa 70-prosenttisesti osingonsaajan ansiotuloa ja 30-prosenttisesti verovapaata tuloa. Siirtymäkautena vuonna 2005 on osinko ylittävältä osalta 57-prosenttisesti ansiotuloa ja 43-prosenttisesti verovapaata tuloa.

Mikäli osakkeenomistaja jakaa osinkoa edellä esitetyn mukaisesti yhdeksän prosentin tuoton puitteissa, mutta ei kuitenkaan yli 90 000 euroa, muodostuu verotus osingon osalta hieman aikaisempaa lievemmäksi. Tässä tapauksessa yhtiömiehen ja yhtiön kokonaisverorasitukseksi muodostuu vain yhtiön maksama 26 prosentin yhtiövero.

Näitä säännöksiä sovelletaan myös maataloutta harjoittavaan osakeyhtiön jakamaan osinkoon. Osakeyhtiössä on etuna se, että osakas voi itse päättää, kuinka paljon yritystoiminnan tuloa hän nostaa itselleen verotettavaksi ja kuinka paljon voitosta jätetään yhtiöön tukemaan yhtiön toimintaa sekä

vahvistamaan myös sen nettovarallisuutta. Osakeyhtiö antaa siten mahdollisuuden osakkaan verotettavan tulon sääntelyyn, mikä ei ole muissa yhtiömuodoissa mahdollista.

2.4.3. Sukupolvenvaihdoksia koskevat huojennukset perintö- ja lahjaverotuksessa

Sukupolvenvaihdoshuojennusten taustalla on ollut pyrkimys turvata yritystoiminnan jatkuvuus sekä yrityksessä olevat työpaikat. Huojennukseen oikeuttavalla yrityksen osalla tarkoitetaan perintö- ja lahjaverolain 57 §:n mukaisesti vähintään yhtä kymmenesosaa yrityksen omistukseen oikeuttavista osakkeista tai osuuksista. Osakkeiden kohdalla ei ole kysymys äänivallasta vaan oikeudesta substanssiin.

Huojennusten soveltamisen edellyttää osakeyhtiön sukupolvenvaihdoksessa (PeL 55 §), että

- 1) veronalaiseen perintöön tai lahjaan sisältyy maatila, muu yritys tai osa siitä
- 2) verovelvollinen jatkaa perintönä tai lahjana saaduilla varoilla maatalouden tai maa- ja metsätalouden harjoittamista tai muuta yritystoimintaa perintönä tai lahjana saadulla maatilalla tai näin saadussa yrityksessä; ja
- 3) maatilasta, muusta yrityksestä tai niiden osasta määrätyn perintö- tai lahjaveron suhteellinen osa koko verosta on suurempi kuin 850 €

Huojennuksen saamisen edellytyksenä on, että verovelvollinen jatkaa yritystoiminnan harjoittamista. Sukupolvenvaihdoshuojennusten vaikeimmat tulkintaongelmat liittyvät juuri kysymykseen siitä, mikä on katsottava laissa tarkoitetuksi maatilalla tai yrityksen toiminnan jatkamiseksi. Pesän osakkaiden jatkaessa yhdessä osakeyhtiömuodossa harjoitettavaa toimintaa jakamattomana kuolinpesänä huojennus tulee pesän osakkaille, mikäli heidän perimysjärjestyksen mukaiset osuutensa ovat vähintään yksi kymmenesosa. Sukupolvenvaihdosta koskevat huojennukset eivät siten, perillisten lukumäärästä johtuen, aina tule yhdenkään pesän osakkaan hyväksi, jos pesä säilytetään jakamattomana. Tällöin pesä on veronhuojennusten saamiseksi jaettava.

Osakeyhtiömuodossa harjoitetussa yhtiössä yhtiön katsotaan harjoittavan toimintaa, eikä osakkaan. Luovutuksensaajan osalta tarkastellaan sen sijaan sitä, että hänen saantonsa täyttää perintö- ja lahjaverolain 57 §:n kymmenesosan vaatimuksen ja että hän osallistuu osakeyhtiön toimintaan ja sitä koskevaan päätöksentekoon. Ratkaiseviksi nousevat osakkaan osallistumisen laatu ja laajuus. Osallistumisen ja päätäntävällän ohella otetaan huomioon myös rahoituspanos sekä osakkaan koulutus. Mahdollisuus yritystoiminnan jatkamiseen tapauksissa, joissa perinnön tai lahjan saajan omistus osakeyhtiössä on 10 prosenttia mutta alle 50 prosenttia, määräytyy paljolti muiden kuin verovelvollisten toimien perusteella. Tilanteet muotoutuvat hyvin erilaisiksi myös siitä johtuen, onko kysymys perinnöstä, testamenttisaannosta vai lahjasta.

Edellytyksenä huojennuksen saamiseen on, että perintö- ja lahjaverolain 55.1 §:n 3 kohdassa tarkoitettu maatilasta, muusta yrityksestä tai niiden osasta määrätyn perintö- tai lahjaveron suhteellinen osa on suurempi kuin 850 euroa. Säännöksen tarkoituksena on jättää vähäiset saannot huojennusmenettelyn ulkopuolelle. Veron määrää koskevan edellytyksen kohdalla on syytä huomata, että perintö- ja lahjaverolain 56 §:ssä on veron maksuajan pidentämisen edellytyksenä, että vastaavan veron määrä on vähintään 1700 euroa.

Huojennus lahjanluonteisessa kaupassa

Lahjanluonteisella kaupalla tarkoitetaan tilanteita, joissa kauppahinta alittaa kaupan kohteen käyvän arvon. Lahjanluonteisen kaupan raja on määritelty perintö- ja lahjaverolain 18.3 §:ssä. Kun sovittu vastike on enintään kolme neljännessä käyvästä hinnasta, katsotaan käyvän hinnan ja vastikkeen välinen ero lahjaksi. Tästä yleissäännöksestä poiketaan tapauksissa, joissa sukupolvenvaihdosta koskevan huojennuksen edellytykset täyttyvät. Perintö- ja lahjaverolain muutoksella (1110/1994) on 55 §:ään lisätty säännös: ”jos maatilaa, muun yrityksen tai sen osan luovutus lahjanluonteisissa tapauksissa on osittain vastikkeellinen ja vastike on enemmän kuin 50 prosenttia käyvästä arvosta, maatalaan, muuhun yritykseen tai sen osaan kohdistuva lahjavero jätetään kokonaan maksuunpanematta.” Lahjanluonteisuuden rajana on sukupolvenvaihdoksissakin pääsäännön mukaisesti kolme neljäsosaa (75 prosenttia), mutta perintö- ja lahjaverolain 55.3 §:n säännöksellä lahjaveron maksuunpanon rajaksi on määritelty puolet (50 prosenttia). Muutoksen taustalla on ollut tavoite jatkajan aseman parantamisesta lahjanluonteisissa kaupoissa. Näissä tapauksissa lahjaveroilmoitus on tehtävä, mutta verottaja jättää lahjaveron maksuun panematta.

Veron maksuaikaa koskeva huojennus

Perintö- ja lahjaverolain 56 §:n tarkoittamissa sukupolvenvaihdostilanteissa tulee kysymykseen poikkeuksellinen menettely veronkannossa. Verovelvollisella on tietyin edellytyksin oikeus saada pyynnöstään maksuajan pidennystä ilman, että veroviranomaisella on myöntämisen suhteen harkintavaltaa. Pyyntö on esitettävä verovirastolle ennen perintö- ja lahjaverotuksen toimittamista. Lisäksi yrityksestä tai sen osasta määrätyn perintö- ja lahjaveron suhteellinen osa koko verosta on oltava 1700 euroa tai enemmän.

Veron maksuaikaa koskeva huojennus menetetään saadun veron määrää koskevan huojennuksen tavoin, jos yritys tai sen pääasiallinen osa luovutetaan viiden vuoden kuluessa saannosta. Mikäli maksuaikahuojennus on myönnetty, vero kannetaan yhtä suurina vuotuisina erinä enintään viiden vuoden aikana. Kantoerän tulee olla suuruudeltaan vähintään 850 euroa. Jotta lykkäys olisi enimmäispituinen (5 vuotta), on veron oltava siis vähintään 4250 euroa. Veroluotto on koroton ja pidentys merkitsee siten inflatorisen kehityksen aikana myös veron reaaliarvon laskua.

Sukupolvenvaihdoksia koskeva huojennus tuloverotuksessa

Tuloverolain (TVL 48 §:n 1. mom. 3 kohta) mukaan luovutusvoiton verovapaus tulee sovellettavaksi kun luovutuksen kohteena on maatalouteen tai metsätalouteen kuuluva kiinteä omaisuus, avoimen tai kommandiitti-yhtiön osuus sekä sellaisen yhtiön osakkeet tai osuudet, jotka oikeuttavat vähintään 10 prosentin omistusosuuteen mainitussa yhtiössä, ja luovutuksen saajana ovat yksin tai yhdessä puolisonsa kanssa luovuttajan lapsi tai tämän rintaperillinen taikka luovuttajan sisar, veli, sisarpuoli tai velipuoli ja omaisuus on ollut edellytetyn ajan luovuttajan omistuksessa. Omistusosuudella tarkoitetaan huojennussäännöksen soveltamisen edellytyksenä oikeutta substanssiin eikä esimerkiksi osakkeiden tuottamaa äänivaltaa yhtiökokouksessa.

Säännöksen soveltaminen edellyttää, että luovuttaja on omistanut luovutuksen kohteen vähintään 10 vuotta ennen luovutusta. Luovuttajan omistusaajan lisäksi voidaan hänen hyväkseen lukea myös sellaisen henkilön omistusaika, jolta hän on saanut luovutuksen kohteen vastikkeetta. 10 vuoden omistusaika on nykyisin edellytyksenä myös 40 prosentin hankintameno-olettaman soveltamiselle. Perustajaosakkaan osakkeiden hankinta-ajankohdaksi katsotaan yhtiösopimuksen tekemisen ajankohta, ostettujen osakkeiden osalta hankintasopimuksen tekohetki, avoimen tai kommandiitti-yhtiön muuttuessa osakeyhtiöksi alkuperäisen henkilöyhtiön osuuksien hankintahetki. Sen sijaan *yksityis-*

liikkeen tai verotusyhtymän muuttaminen yhtiömuotoiseksi on katsottu uudeksi vastikkeelliseksi saannoksi, joka siten on osakkeiden hankinta-ajankohta.

Huojennuksen soveltamisen edellytyksenä luovuttajan verotuksessa on, että luovutuksen saajana on joko yksin tai yhdessä puolisonsa kanssa hänen lapsensa tai tämän rintaperillinen taikka hänen sisarensa, veljensä, sisarpuolensa tai velipuolensa. Tuloverolain (7 § 3 mom.) mukaisesti aviopuoliso on rinnastettava tietyin edellytyksin myös avopuoliso (avioliitonomaiset olosuhteet). Osapuolten välistä sukulaisuutta koskevan edellytyksen vuoksi TVL:n sukupolvenvaihdosta koskevaa huojennusta ei voida soveltaa tilanteisiin, joissa osakeyhtiö hankkii omia osakkeitaan toiminnasta luopuvalta osakkaalta.

Vastiketta vastaan hankittujen osakkeiden luovutusvoitto saadaan vähentämällä luovutushinnasta osakkeiden hankintameno ja voiton hankkimisesta aiheutuneiden menojen yhteismäärä. Tuloverolain 46 §:n säännöksen vuoksi myyntihinnasta saa vähentää kuitenkin aina vähintään 20 prosenttia luovutushinnasta. Jos luovutettu omaisuus on ollut luovuttajalla vähintään 10 vuoden ajan, hankintameno-olettamien määrä on 40 prosenttia luovutushinnasta. Luovutusvoitosta maksettava vero määräytyy kiinteän 28 prosentin verokannan mukaisesti.

Huojennuksen menettäminen

Sukupolvenvaihdossäännösten soveltaminen tarjoaa verovelvolliselle edullisen tavan yhtiön osakkeiden luovuttamiseen. Jotta sukupolvenvaihdosluovutusta ei käytettäisi pelkästään väliluovutuksena verosta vapautumisen vuoksi, tuloverolakiin (TVL 48 § 5 mom.) on kirjattu säännös sukupolvenvaihdosluovutuksen verovapaussäännösten väärinkäytön estämiseksi. Huojennetun luovutuksen saaja ei saa luovuttaa samaa omaisuutta edelleen ennen kuin viisi vuotta on kulunut hänen saannostaan, jotta verottamatta jäänyttä luovutusvoittoa ei verotettaisi jälkikäteen.

2.4.4. Muut asiayhteyteen liittyvät seikat

Arvonlisäverotus

Sukupolvenvaihdosluovutuksen yhteydessä on selvitettävä mahdollisten eri omaisuuserien siirrosta arvonlisäverotukseen aiheutuvat muutokset. Sukupolvenvaihdoksessa, joka toteutetaan niin, että luopuja siirtyy luopumistukieläkkeelle, kotieläinten ja koneitten sekä kaluston luovutus on arvonlisäveroton, koska luovutuksen tulkitaan sisältyvän yritysjärjestelyyn (Arvonlisäverolaki 1501/1993; ALVL, 62 §). Mikäli luovutuksen kohteena olevalla sukupolvenvaihdostilalla on viimeisen viiden vuoden aikana ennen luovutusta tehty merkittävä rakennusinvestointi, johtaa nykyinen arvonlisäveromenettely myyjien osalta jo vähennettyjen arvonlisäverojen palauttamiseen takaisin verottajalle (ALVL, 33 §). Maatilan kauppahintaan näin sisältynyt arvonlisävero on kuitenkin tilanpitoa jatkavalle vähennyskelpoista hänen omassa arvonlisäveromenettelyssään. MVL:n mukaan verotettava osakeyhtiö kuuluu arvonlisäveromenettelyssä kuukausi-ilmoitusmenettelyyn piiriin. Luonnollisen henkilön nimissä harjoitettu maatalous sitä vastoin kuuluu vuosimenettelyyn piiriin.

Varainsiirtovero

Varainsiirtoveroa maksetaan valtiolle kiinteistön ja arvopaperin omistusoikeuden vastikkeellisesta luovutuksesta ja sen maksaa luovutuksensaaja eli ostaja. Arvopaperin luovutuksesta on maksettava varainsiirtoveroa 1,6 prosenttia ja kiinteistön luovutuksesta 4 prosenttia vastikkeen arvosta. Osake-

yhtiömuotoiseen toimintaan siirryttäessä varainsiirtoveroa joudutaan maksamaan aina omaisuutta yhtiöön siirrettäessä tiettyjä seuraavassa kappaleessa lueteltuja poikkeuksia lukuun ottamatta.

Varainsiirtoverolain (931/1996; VSVL) mukaan sukupolvenvaihdosluovutus on varainsiirtoverosta vapaa, mikäli luovutuksen suorittamiseen on myönnetty maaseutuelinkeinojen rahoituslain mukainen maanostolaina tai nuoren viljelijän aloittamistukeen liittyvä lainamuotoinen tuki. Samoin varainsiirtovapauden tuo maaseutuelinkeinojen rahoituslain ja tätä aikaisemman lainsäädännön mukainen maanostolainan siirtäminen (luovutettavaan tilaan kohdistunut) jatkajan nimiin sukupolvenvaihdoksen yhteydessä (VSVL, 14 §) (Katso kohta 3.1.4. lainan siirrot sivulla 18). Sen sijaan varainsiirtoverovapaus ei koske sellaisia luovutuksia, joissa luovutuksensaaja jo ennestään on kanssavelallisena vastuussa velasta ja luovuttaja ainoastaan vapautetaan omalta osaltaan vastuusta, jos luovutuksensaaja luovutuskirjassa on tähän suostunut.

Metsäverotus

Metsäverotuksen osalta osakeyhtiöön sovelletaan aina puun myyntitulon verotusta. Tällä seikalla ei ole enää todellista merkitystä sukupolvenvaihdostilanteissa kun siirtymäkaudeksi pinta-alaverotuksen valinneet maatilat siirtyvät vuoden 2006 alusta puun myyntitulon verotukseen.

Osakeyhtiömuodossa harjoitettuun maatilatalouteen ei voida soveltaa metsävähennystä eikä meno-varausta. Metsävähennyksen määrä on 50 prosenttia metsän hankintamenosta. Vähennys voidaan tehdä kaupan tekoa seuraavien vuosien aikana puun myyntitulosta. Metsävähennyksen menettämisen johdosta yhtiöittämisen yhteydessä metsät pyritään jättämään sukupolvenvaihdoskaupan ulkopuolelle. Pyrkimyksenä on näin jatkaa metsätalouden harjoittamista luonnollisena henkilönä vaikka maatalouden harjoittamiseen olisikin perustettu oma osakeyhtiö.

2.4.5. Verotukseen liittyvät kehittämisehdotukset

Työryhmä katsoo että verolainsäädännössä ei ole normeja, jotka syrjivät osakeyhtiömuotoa maatalouden toimintamuotona. Maatilan toiminnan onnistunut yhtiöittäminen edellyttää sekä verotuksellisen että muun normiston laajaa tuntemusta. Kokonaisarvion tekeminen yhtiöittämisen hyödyistä edellyttää myös tarkkaa taloudellista analyysiä maatilataloudellisen yksikön tuloskehityksestä. Tämän vuoksi myös tulevaisuudessa on pyrittävä varmistamaan asiantunteva neuvontaorganisaatio ja hallinto. Työryhmä toteaa lisäksi, että esille tuodut verotusta koskevat seikat ovat sellaisia, että työryhmä ei tee niitä koskevia erillisiä kehittämisehdotuksia. Työryhmä kuitenkin katsoo, että varainsiirtoverolakia tulisi muuttaa lainoitettujen luovutusten osalta. Myös sellaiseen luovutukseen tulisi liittyä varainsiirtoverovapaus, jossa kauppahinta osaksi tai kokonaan muodostuu siitä, että yksi tai useampi luovutuksensaaja jää vastaamaan velasta, josta hän aikaisemmin on ollut yhteisvastuussa yhden tai useamman luovuttajan kanssa, ja velkoja vapauttaa luovuttajat vastaamasta velasta.

LIITTEET

Liite 1

Maaseudun kehittämisestä annetun valtioneuvoston asetuksen liite 1.

ALOITUSTUEN LISÄAVUSTUSTA MYÖNNETTÄESSÄ SOVELLETTAVA KOKOYKSIKKÖTAULUKKO

Tuotanto	Kokoyksikkökerroin	20 kokoyksikköä vastaava eläinten tai kasvihuoneliöiden määrä
Lypsylehmä	1	20
Emolehmä	0,5	40
Nautaeläin 6-24 kk	0,4	50
Urospuolinen nautaeläin ja hieho (yli 24 kk.)	0,667	30
Vasikka (alle 6 kk)	0,1	200
Emakko ja karju	0,333	60
Lihasika	0,067	300
Kuttu	0,5	40
Uuhi	0,2	100
Hevoset:		
Siitostamma mukaan luettuina ponitamma	1	20
1-4-vuotias suomenhevonen	1	20
1-3-vuotias muu hevonen ja poni	0,667	30
Muniva kana*, kana-, fasaani- ja sorsaemo	0,0044	4500
Broileri	0,0013	15000
Kalkkuna sekä anka-, broileri-, hanhi- ja kalkkunaemo	0,01	2000
Kasvihuonekoristekasvit, m ²	70 m ² **	1400
Kasvihuonevihannekset, m ²	70 m ² **	1400

*Kananmunien vaihtoehtoistuotannossa kokoraja on viisikymmentä prosenttia alempi

**Vähimmäispinta-alaan lasketaan kasvihuoneet, jotka on rakennettu kiinteälle perustalle ja joiden katteena on lasi, kasvihuonekäyttöön tarkoitettu kerroslevy tai kaksinkertainen muovikalvo. Lisäksi kasvihuoneiden tulee olla varustettu kiinteällä lämmitysjärjestelmällä sekä lämmityksen- ja tuuletuksensäätöautomaattilla.

Liite 2

Nuoren viljelijän aloitustukeen liittyvät keskeiset kohdat maaseudun kehittämisestä annetussa valtioneuvoston asetuksessa***36 § Tilanpidon aloittaminen***

Tilanpito katsotaan aloitetuksi, kun 35 §:ssä tarkoitettu yrittäjä on luovutuskirjan tai kirjallisen vuokrasopimuksen perusteella saanut hallintaansa yksin tai yhdessä aviopuolionsa kanssa 15 §:ssä säädetyt edellytykset täyttävän taloudellisesti elinkelpoisen maatilán tai sen osan 2 momentissa säädetyin tavoin.

Aloittamisajankohta ratkaistaan sen luovutuskirjan tai vuokrasopimuksen allekirjoitushetken perusteella, jolla yrittäjä on saanut hallintaansa: 1) koko elinkelpoisen maatilán;

2) maatilaa kuuluvasta jokaisesta rekisteritilasta vähintään puolet käsittävän määröosan siten, että

a) luovutettu osuus maatilasta yksin täyttää elinkelpoisuuden edellytykset taikka osuus yhdessä luovutusta seuraavan kolmen vuoden kuluessa luovutettavan maatilán loppuosan kanssa täyttää elinkelpoisuuden edellytykset; ja

b) loppuosan luovuttamisesta on annettu sitoumus yrittäjälle;

3) kotieläintaloutta harjoitettaessa tarvittavat tuotantorakennukset ja niin paljon maatalousmaata aikaisemmin samasta tai muusta maatilasta hallintaan saadun maatalousmaan lisäksi kuin tuotantosuunta huomioon ottaen elinkelpoisuuden täyttämiseksi on tarpeen; taikka

4) niin paljon maatalousmaata yhdestä tai useasta maatilasta, että se yhdessä yrittäjän ennestään hallitseminen alueiden kanssa muodostaa taloudellisesti elinkelpoisen maatilán.

Maatilán vaiheittaisessa sukupolvenvaihdoksessa 2 momentin 2 kohdassa tarkoitettua osuutta laskehtaessa maatilakokonaisuuteen ei lueta niitä yhdysviljelyetäisyydellä olevia alueita, joiden hallinnan yrittäjä on saanut omiin nimiinsä tilanpidon jatkajana ja joita on viljelty tai joita siirrytään viljelemään osana hankitun maatilán muodostamaa maaseutuyritystä. Alueet voidaan kuitenkin ottaa huomioon maatilán elinkelpoisuutta arvioitaessa.

Aloitettaessa tilanpito 2 momentin 4 kohdassa tarkoitetuin tavoin siten, että vaiheittain omaan hallintaan saaduista alueista muodostetaan rakennettu maatila, tilanpidon aloittamisen ajankohta ratkaistaan sen luovutuksen tai hallinnan siirron perusteella, jolla tilanpidon aloittajalle muodostuva maatilataloudellinen kokonaisuus täyttää 15 ja 19 §:ssä säädetyt edellytykset.

Edellä 35 §:n 2 momentissa tarkoitettussa tapauksessa tilanpito katsotaan aloitetuksi, kun aviopuoliso on saanut hallintaansa maatilasta tilán, alueen tai rakennuksen taikka niiden osan, jossa itsenäistä yritystoimintaa ryhdytään harjoittamaan.

37 § Yhteisö tilanpidon aloittajana

Jos maatilataloutta yhdellä maatilalla harjoittaa 12 §:n 1 momentissa tarkoitettu yhteisö, sille voidaan myöntää EY:n maaseudun kehittämisasetuksen 8 artiklassa tarkoitettua aloitustukea, jos tuen hakija täyttää 3 luvussa sekä soveltuvin osin 35 ja 36 §:ssä säädetyt edellytykset ja yrittäjää koskevat aloitustuen myöntämisen edellytykset täyttyvät niiden 12 §:n 1 momentissa tarkoitettujen osakkaiden tai jäsenten osalta, joiden perusteella yhteisön tukikelpoisuus arvioidaan.

38 § Tilanpidon aloittaminen yhteisön osakkaana tai jäsenenä

Luonnolliselle henkilölle, joka saatuaan maatilaa tai sen osan hallintaansa 36 §:ssä tarkoitetulla tavalla liittyy samaan aikaan sellaisen avoimen yhtiön, kommandiittiyhtiön tai osakeyhtiön osakkaaksi tai osuuskunnan jäseneksi, jonka pääasiallisena tarkoituksena on harjoittaa maataloutta yhteisön yhden tai useamman osakkaan tai jäsenen maatilalla tai maatiloilla, voidaan myöntää EY:n maaseudun kehittämisasetuksen 8 artiklassa tarkoitettua aloitustukea, jos:

- 1) maatilat sijaitsevat sellaisella etäisyydellä toisistaan ja maatila on sellainen tai maatilat ovat sellaisia, että maatalouden harjoittaminen yhteisesti on tarkoituksenmukaista;
- 2) yhteisön osakkaat tai jäsenet ovat myös henkilökohtaisessa vastuussa sellaisista yhteisön sitoumuksista ja velvoitteista, joilla on merkitystä aloitustukea myönnettäessä ja maksettaessa;
- 3) yhteisön jäsen vastaa kukin sillä tavalla itsenäisesti jostakin tuotantoon tai taloudenpitoon liittyvästä olennaisesta toiminnasta tai toimenpiteestä, että sen perusteella jäsentä voidaan pitää yrittäjänä; sekä
- 4) yhteisöön kuuluvien osakkaiden tai jäsenten maatilaa tai maatilojen katsotaan täyttävän 15 §:ssä säädetyt taloudellisesti elinkelpoisen maatilaa edellytykset.

Aloitustukea voidaan myöntää myös sellaiselle 13 ja 22 §:ssä, 23 §:n 2 momentissa ja 35 §:ssä tarkoitetut edellytykset täyttävälle luonnolliselle henkilölle, joka osuuksia 11 §:n 1 momentin 2–5 kohdassa tarkoitetusta yhteisöstä hankkimalla on saanut määräysvallan sellaisessa yhteisössä, jonka omistama maatila täyttää 3 luvussa säädetyt maatilaa ja maaseutuyritystä koskevat edellytykset.

Määritelmät

Maaseutuelinkeinojen rahoituslaissa tarkoitetaan:

- 1) *maaseutuyrityksellä* yritystä, joka harjoittaa maatilataloutta tai maatilatalouden yhteydessä muuta yritystoimintaa
- 2) *maatilataloudella* maataloutta ja metsätaloutta;
- 3) *maataloudella* peltoviljelyä, karjataloutta ja muuta eläinten pitoa, kasvihuonetuotantoa, puutarha- ja taimitarhaviljelyä, turkistarhausta, hevostaloutta, porotaloutta, mehiläistaloutta, ammattimaista metsästystä, marjastusta ja sienestystä taikka muuta Euroopan yhteisön perustamissopimuksen liitteessä I tarkoitettujen tuotteiden tuotantoa
- 4) *muulla yritystoiminnalla* sellaista muuta kuin 2 kohdassa tarkoitettua luonnon jatkuvaan tuotto-kykyyn perustuvaa yritystoimintaa sekä alkutuotannon yhteydessä harjoitettua muuta yritystoimintaa, joka työllistää yrittäjän ja hänen perheenjäsenensä lisäksi muita henkilöitä alkutuotantoon mukaan luettuna enintään kolmea vuosityöpaikkaa vastaavasti
- 5) *maataloustuotteiden jalostuksella ja markkinoinnilla* Euroopan yhteisön perustamissopimuksen liitteessä I tarkoitettujen tuotteiden jalostusta tai markkinoille saattamista
- 6) *maatilalla* yhden tai useamman rekisteritilan tai tilanosan muodostamaa maatilataloudellista kokonaisuutta;

Liite 3

OSAKEYHTIÖ, MYEL-VAKUUTUS JA LUOPUMISTUKI; ESIMERKKEJÄ

Tausta: Isäntä, emäntä ja heidän lapsensa harjoittavat yhdessä maatilataloutta omistamallaan tilalla. Maatilasta muodostetaan osakeyhtiö. Yhtiössä työskentelevät isäntä, emäntä ja heidän lapsensa. Kaikki ovat osakeyhtiön hallituksen jäseniä. Isäntä ja emäntä luovuttavat maatilansa ja maataloutta harjoittavan osakeyhtiön sukupolvenvaihdoksella lapselleen, joka ei asu maatilalla.

Maatilan omistussuhteet	Osakeomistus ennen spv:tä; osakeyhtiöittämisen jälkeen	Osakeomistus spv:n jälkeen
1) Isäntä 1/1	Isäntä 100 %	Luovutuksensaaja 100 %
2) Isäntä ½ , emäntä ½	Isäntä 50 %, emäntä 50 %	Luovutuksensaaja 100 %
3) Isäntä 3/4, emäntä 1/4	Isäntä 75 %, emäntä 25 %	Luovutuksensaaja 100 %
4) Isäntä ½, emäntä ¼, luovutuksensaaja ¼	Isäntä 50 %, emäntä 25 %, Luovutuksensaaja 25 %	Luovutuksensaaja 100 %
5) kuten edellä	kuten edellä	Luovutuksensaaja 75 %, Isäntä 25 %

MYEL-vakuutus ja luopumistuki nykyisten säännösten mukaan:

Ennen yhtiöittämistä kaikki tilalla työskentelevät ovat MYEL-vakuutuksen piirissä yrittäjinä tai perheenjäseninä. Ennen yhtiöittämistä luopujilla on oikeus luopumistukeen, edellyttäen, että muut tuen saamisen edellytykset täyttyvät.

MYEL-vakuutus yhtiöittämisen jälkeen, mutta ennen sukupolvenvaihdosta, isännän ja emännän osalta:

- 1) Isäntä vakuutetaan, koska hän omistaa yli 50 % osakepääomasta ja on johtavassa asemassa. Emäntää ei vakuuteta, koska hän ei ole osakkeenomistaja.
- 2) - 5) Isäntä ja emäntä vakuutetaan, koska he omistavat yhdessä yli 50 % osakepääomasta ja ovat johtavassa asemassa.

MYEL-vakuutus yhtiöittämisen jälkeen, mutta ennen sukupolvenvaihdosta, luovutuksensaajan osalta:

- 1) - 3) Luovutuksensaajaa ei vakuuteta, koska hän ei ole osakkeenomistaja.
- 4) - 5) Luovutuksensaajaa ei vakuuteta, koska hän omistaa alle 50 % yhtiön osakepääomasta eikä isännän ja emännän omistusosuuksia voi ottaa huomioon luovutuksensaajan hyväksi, sen vuoksi, että luovutuksensaaja asuu muualla.

Yhdessäkään esimerkkitapauksessa ei ole luopumistukimahdollisuutta yhtiöittämisen jälkeen, koska maatilataloutta harjoitetaan osakeyhtiön lukuun.

MYEL-vakuutus ja luopumistuki, jos säännöksiä muutettaisiin työryhmän sivulla 28 ja 29 esittämällä tavalla:

MYEL-vakuutus yhtiöittämisen jälkeen, mutta ennen sukupolvenvaihdosta, isännän ja emännän osalta:

- 1) Isäntä ja emäntä vakuutettaisiin, koska isäntä omistaa yksin kaikki osakkeet ja hänen omistusosuutensa voidaan ottaa huomioon myös emännän omistusosuutena.
- 2) - 5) Isäntä ja emäntä vakuutettaisiin, koska kumpikin omistaa osakepääomasta vähintään 15 prosenttia.

MYEL-vakuutus yhtiöittämisen jälkeen, mutta ennen sukupolvenvaihdosta, luovutuksensaajan osalta:

- 1) - 3) Luovutuksensaajaa ei voisi vakuuttaa, koska hän ei ole osakkeenomistaja eikä hän asu yhteistaloudessa vanhempiensa kanssa.
- 4) - 5) Luovutuksensaaja voitaisiin vakuuttaa, koska hän omistaa vähintään 15 % osakepääomasta itse ja on yhtiön hallituksen jäsen eli johtavassa asemassa.

Luopumistuki

Isännällä ja emännällä olisi oikeus luopumistukeen, koska luopujat omistavat yli 50 % osakepääomasta ja heillä on siten määräämisvalta osakeyhtiössä. Esimerkissä 1) emännällä olisi oikeus luopumistukeen sen vuoksi, että hänen puolisonsa omistaa yli 50 % osakepääomasta.

Esimerkeissä 1) - 4) luovutuksensaaja saa koko yhtiön itselleen ja luopujat luopuvat kokonaan maatalouden harjoittamisesta eli luopumistuen myöntämisen edellytykset täyttyisivät myös siltä osin. Esimerkissä 5) edellytykset täyttyisivät mikäli säännösten mukaan olisi mahdollista, että luopujat jäisivät vähemmistöosakkaiksi ja pääomasijoittajiksi osakeyhtiöön myös luopumisen jälkeen.

MMM:n vuonna 2005 julkaisemat työryhmämuistiot

- 2005:1 Viljelijätukien sähköisen asioinnin esiselvitysprojekti. Projektin loppuraportti
ISBN 952-453-212-3
- 2005:2 Luonnonmukaisen elintarviketuotannon yhteistyöryhmän loppuraportti
ISBN 952-453-213-1

ISBN 952-453-214-X

ISSN 0781-6723